

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen,
op 16 October 1953

VRIJSPRAAK VOOR VINCENT VAN GOCH

Rede uitgesproken door Mr Willy CALEWAERT

Februari 1890. Grijze winterdag. Te Brussel, in de tentoonstelling van « Les Vingt », koopt Anna Boch (1) een schilderij, gesigneerd « Vincent », getiteld « Les vignes rouges », tegen 400 fr.

Vandaag wordt de verkoop van een doek, gesigneerd « Vincent », in de kranten, over de hele wereld als een gebeurtenis vermeld.

Januari 1890. In de « Mercure de France » wordt door Georges-Albert Aurier het eerste artikel gewijd aan het werk van een zekere Van Gogh.

Vandaag zijn over hem, alleen reeds in Japan, meer dan 200 boekdelen verschenen (1bis).

Aanvang 1889. Dokter Felix Rey, internist in het gore gasthuis te Arles, ontvangt vanwege een zwakzinnig patiënt, zijn geschilderd portret, neemt — tactvol — het geschenk in ontvangst en gebruikt het doek om er een gebroken ruit mee te vervangen.

Vandaag prijkt het gezicht van deze moderne Harpagon op een ereplaats in het museum te Moscou.

23 December 1888. Vincent schrijft uit Arles aan zijn broer Theo : « Je te remercie beaucoup de ta lettre, du billet de 100 fr. y inclus et également du mandat de 50 fr... » (2).

Mei 1952. Te Parijs wordt in de Galerie « Charpentier » het kleine doek « de distels » onder de hamer gebracht en toegewezen à 19.000.000 fr. fr. (3).

Evangelist in de Borinage predikt Vincent in de woestijn. Te Parijs, op een schilderssamenkomst in het atelier van Toulouse-Lautrec gunt niemand Vincents opzettelijk oogvangend opgesteld schilderij, een blik (3bis).

New-York 1937. Tijdens de Van Goghtentoonstelling in het « Museum of Modern Arts » gieren politieauto's met loeiende sirenen door de stad, om de volksmassa in te dijken (4).

Er is méér dan dat. Er is een beschuldiging en daardoor vaak onbegrip.

Met Baudelaire geloven wij « qu'on ne puisse pas compromettre le génie en l'expliquant ».

Maar de sensatiezucht van zekere « biografen » schaadt uiteindelijk zelfs het genie.

* * *

Telkens weer klinkt, als een refrein, die beschuldiging : aanranding op Gauguin, aanslag tegen Dr. Gachet, en dit zelfs bij getuigen, die vele waarborgen bieden : « Van Goghs Attentate auf Gauguin sind in ihrer Art ebenfalls Verbrechen gewesen » (5).

* * *

Voor stervelingen van het genre « hij werd geboren — nam een vrouw — en stierf » zou dit alles van weinig belang zijn.

Spitsvondige juristen zouden de verjaring inroepen — superieur wasmiddel.

Maar voor Van Gogh, wiens universele geest evenmin beperking in de ruimte als in de tijd toelaat, geldt geen proceduurmiddel.

Hij heeft daaraan ook geen behoefte.

Laten wij dus — hoofdbekommernis bij de behandeling van elk geding in deze statige gerechtszaal — de waarheid opsporen.

Die waarheid achterhalen ware reeds op zichzelf loon naar arbeid verwerven.

Maar als de weg erheen ons nader brengen kan tot de mens Van Gogh en ons inzicht bijbrengt in het universele probleem van het Genie, waarbij terloops een licht op het strafrecht geworpen en onze blik gedwongen wordt naar de essentie van onze tijd, dan loont het de moeite met monnikengeduld in de werkcel te treden.

* * *

Vrijspraak voor een zo beroemd en bewierookt kunstenaar ? Het klinkt als een paradox.

Is er dan een wanklank in al dat lofgezag ?

Mag ik U dus vragen, samen, die proef te wagen.

* * *

Laten wij, spijs alle chronologie, vooraf eerst te Auvers verwijlen, om daar de vlek uit te wissen van een daad die, achteraf, louter denkbeeldig zou blijken.

Daarna leidt het onderzoek naar Arles, waar Vincent, buiten alle misdrijf om, toch in een toestand gekomen is, waarvan de gevolgen identisch geweest zijn aan deze, die misdadigers treffen: de uitstoting uit de menselijke gemeenschap.

Laten wij eerst even vertoeven te Auvers-sur-Oise. Auvers. Dr. Gachet.

Een kleine gemeente, waar wellicht Villon geboren is en waar Daubigny, Corot, Pissarro, Cézanne, Guillaumin en Renoir vertoefd en gewerkt hebben.

Vlak bij Parijs, oneindige gele akkers op deinende heuvelruggen. Een rustige rivier en een kerk met kromzakkende, hopeloos vermoeide muren.

Na een verblijf in het gesticht te St. Remy de Provence arriveert daar op 21 Mei 1890 Vincent Van Gogh.

Toezicht over hem zal gehouden worden door Dr. Gachet.

Gachet: een ietwat zonderling geneesheer en kunstliefhebber. — Stichter in 1877, van een groep avantgarde psycho-analysten die hij, zonder ironie, gedoopt had « Société d'autopsie mutuelle ».

Bij zijn aankomst schrijft Vincent: « In de eerste plaats is hij zieker dan ik, lijkt me, of, laten we zeggen, net even ziek. Nu, als een blinde een andere blinde leidt, vallen ze dan niet allebei in de sloot » (8).

Maar méér dan blind is de detective-roman getuige Meyer-Graefe, die verklaart: « Er (Vincent) hatte rote Augen. Dem wirbeligen Doktor verging das Glucksen. Im Spiegel sah er zufällig hinter den Rücken Vincents den Revolver. Das Pergament der vielen Fältchen spannte sich. Mon ami! stotterte er. Vincent sah ihn gross an, lachte verlegen, machte kerht. In seiner Herberge angekommen, schosz er sich eine Kugel in den Leib » (7).

Op dat stramien werd dan door vele kopisten voortgeborduurd: door Doiteau en Leroy (8), door Marois (9), door Nordenfalk (10), door Westerman-Holstijn (11), door zovele andere lijdzame met min of meer fantasie begaafde getuigen.

Tot dan plots de zoon Gachet tegen die praatjes reageerde: « Parmi tant de légendes et d'interprétations erronées, celle-ci me touche doublement et de trop près pour ne pas m'autoriser à en demander la rectification. Je n'ai pas le loisir de vous adresser un texte mettant les choses au point: la vérité est, d'ailleurs, fort simple: il suffit d'écrire que: « Ce n'est pas à la suite d'une discussion avec le Dr. Gachet que Vincent s'est tiré un coup de revolver ». « Puisque nous en sommes là, j'ajoute qu'à propos de cette même discussion — qui ne fut, en réalité, qu'un incident dû à une déception de Vincent — ni mon père, ni moi n'avons jamais dit que: ce jour-là Vincent avait voulu tuer le Dr. Gachet... » (12).

Die getuigenis, hoewel zeer formeel, kwam ietwat sibyllijns voor. Het plaatsbezoek en de orale verklaring van de thans 82-jarige, van levenslust sprankelende zoon van Dr. Gachet, op 29 Juli van dit jaar, zou alle twijfel definitief opheffen (13).

Betwisting was ontstaan tussen de dokter en Vincent, omdat deze eiste dat een « nu couché » van Guillaumin zou worden ingelijst.

Wanneer tijdens een volgend bezoek van Vincent bij Gachet nog steeds geen kader bleek voorradig te zijn was Vincent daardoor zeer ontstemd. Opgeboeid, stapte hij gesticulerend door het huis en ging plots met woedende blik en de rechterhand in de broekzak voor de dokter staan.

Deze was onder de indruk van die gebeurtenis, ver-

telde ze daarna aan zijn zoon en toen, korte tijd nadien, Vincent zelfmoord gepleegd had, opperde Dr. Gachet de veronderstelling dat zijn patiënt misschien het wapen bij zich droeg op het ogenblik van die feiten.

Ziedaar de nuchtere verklaring van de enige onmiddellijk bij het voorval betrokken getuige.

De enige verdenking berust dus op een — après coup — geuite loutere veronderstelling.

Maar intussen ontstond en groeide de romantische legende van het revolverbeeld in de spiegel (13bis).

Ik betreur het de sensatiejagers te ontgoochelen want hoe schoon klinkt het niet te kunnen gewagen van « sadistische stuwingen, gevolgd van masochistische zelfverminking ».

* * *

Een soortgelijk thema weerklonk reeds vroeger te Arles, in verband met Gauguin.

De ontwikkeling hiervan is cultuur-historisch en sociaal-juridisch belangrijker.

Want, zo ook te Arles Vincent van alle beschuldiging bepaald vrij uitgaat, dan ligt hier toch de weg open naar de finale ineenstorting van een geniaal mens — de grenzeloze tragiek van een enige lotsbestemming.

* * *

Diogenes áchterna, heeft de strafrechter lang gezocht naar het « abstract wezen met verstand en vrije wil begaafd ».

Langs de wetenschap om daalde hij van zijn goddelijke troon, waar hij vorsend was naar wroeging en schuldbelevens. Hij werd een nederig verdediger van de sociale orde, zonder meer. Want in de strafwetenschap volgde de utilitaristische op de retributieve politiek en de belangrijkste vooruitgang betekende, hoe paradoxaal ook, de uitsluiting van bepaalde misdadigers uit de strafwet.

Het debat wordt aldus beperkt tot de verdachte, geconfronteerd met zijn daad, en met als inzet het verweer van de gemeenschap (14).

Het blanco strafregister wordt — slechts — een voorwaardelijk brevet van sociaal conformisme.

* * *

Zoals in de misdadigheid het misdrijf niet op zichzelf staat, maar een gedrag is, vrucht van prikkels en reacties, zo volstaat ook de boodschap, die het kunstwerk ons brengt, niet meer, elk esthetisch vooroordeel ten spijt.

Op de mens komt het aan, wat Flaubert ook beweren moge.

Vincent bevestigt het zelf: « Aussi avons-nous raison de nous attacher plutôt aux artistes qu'aux tableaux... » (15).

Beslist is dit zo voor Vincent, waarvan Jaspers, daarin bijgetreden door Westerman-Holstijn, Marois, Leymarie, Pannenburg, getuigt dat bij hem de persoonlijkheid, de activiteit, de moraal en het leven in zijn werk in een uitzonderlijke mate één geheel vormen (16).

Na te gaan hoe die man, buiten elk misdrijf om, toch uit de menselijke gemeenschap gesloten wordt, precies door zich zonder de minste weerhouding volledig aan die gemeenschap te geven, vordert nadere kennis-making.

Laten wij ons daarbij leiden door de sprankelende geest en het diep menselijk oordeel van de betrouwbare gids, Charles Mauron, de blinde burgemeester van St. Remy de Provence (17).

* * *

Vooreerst diens vier praemissen.

- 1° Elk kunstenaar leidt essentieel een contemplatief leven.
- 2° Die contemplatie is niet passief, doch actief schepend en betekent een steeds herhaalde geestelijke hergeboorte.
- 3° Bij die poging tot auto-creatie loopt de kunstenaar, wat betreft zijn innerlijk leven, gevaar krankzinnig te worden.
- 4° Wat betreft zijn sociaal leven bestaat ernstige kans op ellende, vermits de voortgebrachte geestesproducten wellicht zonder handelswaarde zijn.

* * *

Niet immer heeft Vincent het contemplatieve leven boven het echte leven, « la vraie vie », gesteld.

Integendeel, geruime tijd heeft hij het echte leven betracht: een vrouw en kinderen, een gezin, waarvan het bestaan verzekerd wordt door een erkende sociale bedrijvigheid.

Als bediende in de kunst- of boekhandel te 's Gravenhage, Londen, Parijs en Dordrecht, als onderwijzer, hulppredikant, student en evangelist te Ramsgate, Isleworth, Amsterdam, Brussel en in de Borinage, beoogt hij een conformistisch sociaal bestaan.

Te Londen beleeft hij zijn eerste grote liefde voor Ursula, « L'ange aux pouspons ».

Afgewezen wordt hij gedrukt, verstrooid, zelfs ruw. Hij verslonst zijn kleding en trekt zich, conformistisch voorzichtig, in zijn schelp terug.

Velen zien reeds daar de eerste ernstige « knik » in zijn persoonlijkheid en vragen zich af of dan reeds de schaduw van de waanzin begint hem te omnevelen (18).

* * *

Ongetwijfeld is die tegenslag een regressie. De hoop op het echte leven vermindert en Vincent wordt de zoeker naar een apostolaat.

Maar hij staat verre van de « superbe isolement », de ivorentoren-afzondering — à la Flaubert, verre ook van de bourgeois-geest van het Second Empire.

Zijn Prometheusstrijd beperkt zich immers niet tot de enkele geestelijke hoogten. Het is een proletarische afrekening met de werkelijkheid, de gewilde opvolging van beproevingen, aan lichaam en geest ondergaan tot volledige uitputting en vernietigende ineenstorting.

Zijn kansen op een aangepast maatschappelijk leven nemen af.

Welaan dan! — Juist in de aanvaarding van zijn roeping als evangelist en daarna als kunstenaar voltooit zich de bewustwording van een scheppingskracht, hem veropenbaard door sociale ervaringen, die mislukkingen schenen in de ogen van de wereld der conventie (19).

* * *

Hijzelf bepaalt zijn toekomst — zonder veel bescheidenheid — aan de hand van een citaat uit Renan: « Mourir à soi-même, réaliser de grandes choses, arriver à la noblesse et dépasser la vulgarité où se traîne l'existence de presque tous les individus » (20).

De Borinage wordt het hoogtepunt van het religieus apostolaat. Het wordt de letterlijke uitvoering — door zijn opoffering voor de mijnwerkers — van de bijbelboodschap « van de duisternis naar het licht ».

En, zoals diep in de aarde de kolen rusten om eenmaal in een vuurgloed te vergaan, zo zal, zijn leven lang, brandend blijven de ziel van Vincent, « van de duisternis naar het licht », om, straks, gedooft te worden te Auvers, in de zinderende zomerzon.

Intussen wordt — na het Borinage-experiment — de godsdienstige drift, verbitterd door de revelatie van de ongelooflijkste menselijke miserie tot een paroxysme opgedreven, maar zij wijzigt zich tot artistieke roeping, het nieuw apostolaat (21).

* * *

Want, als Vincent een laatste maal het echte leven betracht, wanneer hij op 28-jarige leeftijd te Etten verliefd wordt op zijn nicht, en — als beroepsloze zonderling — afgewezen wordt door de vader, dan staat het bepaald vast: alléén nog het contemplatieve leven blijft hem, de verstotene, over.

Het gezinsleven — la vraie vie — blijft nog slechts een fantomatische droom.

Later, veel later, zal hij zich met illusies paaën door zijn gedachten met kinderen te vergelijken: « Et si, frustré de cette puissance physiquement, on cherche à créer des pensées au lieu d'enfants, on est par là bien dans l'humanité pourtant » (22).

Maar hij vergeet daarbij, dat alleen het echte leven in de samenleving wortelt. Degene, die contemplatief verwijlt, wordt een eenzame, een verstotene. En zo wordt Vincent een prins van de eenzaamheid en zal hij — zoals later Péguy — « doen wat hij kàn » (23).

Hij voelt die verlatenheid en, beangstigd, geeft hij uiting aan zijn innerlijke leegheid: « On a alors l'impression d'être couché pieds et poings liés au fond d'un puits profond et sombre, dans une impuissance totale. »

En ook de uitwendige angst om de uitstoting grijpt hem aan, wanneer hij getuigt: « ...Ils ont la même peur de m'accueillir à la maison que si j'étais un gros chien méchant... Une sale bête, ce chien. »

Fort bien — mais la bête a une histoire humaine; tout chien qu'il est, il a une âme humaine et même fort sensible, ce qui lui permet de sentir ce qu'on pense de lui...

En fait, ce chien est le fils que son père a laissé trop longtemps dans la rue. Comment ne pas devenir de plus en plus méchant?...

Et puis — ce chien là pourrait mordre — devenir enragé et il faudrait appeler la police pour l'abattre » (24).

Klinkt hier niet diezelfde dubbele angst voor diezelfde tweevoudige bedreiging als in « de put en de slinger » van Edgard Poë?

* * *

Nochtans beïnvloedt die angst slechts de verhouding tot de gemeenschap. Zij verlamt in geen enkel opzicht zijn scheppingskracht.

Integendeel, het creative potentieel wordt versterkt en hij zal het opstandig, ruw en roekeloos aanwenden waar hij zegt: « Je puis bien dans la vie et dans la peinture aussi, me passer du bon Dieu. Mais je ne puis pas, moi souffrant, me passer de quelque chose qui est plus grand que moi, qui est ma vie, la puissance de créer » (25).

* * *

Reeds Bergson wees er op hoe de schepping van nieuwe vormen of althans van nieuwe functies immer mogelijk is. Daar toch ligt schijnbaar het onderscheid tussen de mens en het sociaal insect.

Grenzeloos eerlijk, onbevangen de meest intieme levensbron aanborend zodat de vaste diepten van het in elk bestaan verborgen onderbewustzijn, zich plots volledig blootgeven, zo schept Vincent zijn kunst.

Hij zelf zegt, dat hij werkt, bijna als een slaapwan-

delaar (26), dat zijn penseel zich tussen zijn vingeren voortbeweegt zoals een strijkstok over de snaren (27).

Hij staat toch immers voor de keuze: ofwel leven met een buitenwereld en al de hypocritische concessies, die daarbij horen, ofwel verzinken in de demonie van het onbewuste, in de psychose — in werkelijkheid een keuze tussen leven en dood (28).

Vandaar zijn weeklacht: «Eh bien, mon travail à moi, j'y risque ma vie et ma raison y a sombré à moitié...» (29).

Ma vie... ma raison...

Zelfcreatie en voortdurende metamorphose betekenen de dubbele bedreiging: de innerlijke — de krankzinnigheid —, de uitwendige — de uitbanning uit de menselijke gemeenschap.

Voor Vincent, die luistert naar de stem van zijn demon, is de «combat douteux» begonnen of, zo men wil, het vertrek van de «bateau ivre» op de ontketen-de zee (30).

* * *

Vier nu, Vincent, de tomen van die demon, verlies het anker van het schip en door de explosie van het irrationele zult gij verouderde vormen doorbreken en vernietigen. De gemeenplaatsen van versteende gedachten zult gij verpulveren. Maar let op, Vincent, in uw poging tot superieure integratie merkt gij niet de ontbinding van uw rede. Laat uw demon de vrije teugel en beheersen zal hij U.

Gelijk de zeeman hebt gij het gekende gebied — het echte leven — verlaten om onbekende gebieden te veroveren en gij hebt daarbij de gevaren niet gemerkt van de discontinuïteit, die gij trotseert.

Gij hebt, Vincent, de betrekkingen tussen uw redelijk «Ik» en de onbewuste deiningen, die U voortstuwden, verkeerd berekend.

Met de aan het scheppingsproces inherente techniek gaat het immers als met deze van de lucht — of zeevaart — «overwinnen door te gehoorzamen».

Gij hebt de diepere impulsen niet blind ondergaan, noch geheel verdrongen.

En zo hebt gij, Vincent, gedragen op de vleugelen van het irrationele, te Arles de «toon verhoogd» en door kleur en vorm hebt gij die exaltante zekerheid gevonden waarheen geen enkele ratio U leiden kon.

Maar toch bleef gij hechten aan het werkelijk leven en gij voelde die gespletenheid in U, wanneer gij klaagde: «...en als ik niet een beetje een dubbele natuur had, als het ware van een monnik en van een schilder...» (31).

En ook Uw jongere broer, Theo, begreep Uw noodlot: «Het is alsof in hem twee mensen zijn, de ene merveilleus begaafd, fijn en zacht, de andere eigenlievend en hardvochtig... Het is jammer dat hij zijn eigen vijand is, want hij maakt niet alleen voor anderen, maar ook voor zichzelf het leven moeilijk...» (32).

Horen wij daar niet als het ware de verre stem uit Goethe's Faust:

«Zwei Seelen wohnen ach! in meiner Brust,
Die eine will sich von der andern trennen.»

* * *

Op die geluiden zijn de psychiaters in beweging gekomen. Van alle slag en over de hele wereld.

Uitgaande van hetzelfde thema zijn ze komen tot een uiterst beangstigende cacophonie in het slot-accoord (33). Maar hun uitgangspunt was, helaas, hetzelfde: te Arles is Vincent ineengestort, na de grenzen van de creatieve spanning tot het alleruiterste te hebben verzet.

* * *

Naast het innerlijke leven wordt bovendien, door het artistiek avontuur, het uitwendige bedreigd.

Want Vincent, die, naar de uitdrukking van Kaplan een «homo non oeconomicus» is en blijkbaar niets heeft geproduceerd met een bepaalde handelswaarde, werd, zoals dat pleegt te gebeuren, uit de verdeling der goederen gesloten (34).

* * *

Steeds was het zo: behoefte aan mecenaat of noodzaak van het dubbelleven: kunst en bestaan, zoals Molière, opgesloten in Le Châtelet vanwege de schulden van zijn «Illustre Théâtre» of, zoals Mallarmé, dichter en leraar in de Engelse taal.

Waar de kunst Vincent innerlijk redt en in de menselijke samenleving handhaaft, daar zal Theo diezelfde beschermende functie naar de buitenwereld toe vervullen.

* * *

Lang wordt aldus de schipbreuk vermeden. De kunst transformeert de krankzinnigheid tot superieure creatieve gezondheid, zoals de broederliefde een pijnlijke afhankelijkheid omvormt tot een — zij het dan ook parasitaire — symbiose.

Het sociale «Ik», dat voor de meesten belangrijk is, de beroepsbelangen dient en prestige verleent, wordt bij Vincent geatrophieerd ten voordele van het scheppende «Ik» en zo zal Theo, zijn hele leven lang, de taak van het sociale «Ik» voor Vincent vervullen. Theo zal het scheppend «Ik» van zijn broer voeden en aldus een werkelijke levensfunctie van zijn broer overnemen.

* * *

In de realiteit leeft Vincent in de menselijke gemeenschap langs Theo om.

Deze is de mecen, de kunstkenner, de begrijpende, waarderende vaderfiguur.

Tevens meerpaal en meertouw, die het «dronken schip» met het moederland verbinden.

Knapt die af, dan zwalpt alleen nog een roerloze boot, gejaagd op de ontketende golven, zijn ondergang tegemoet.

* * *

Die tragedie beleeft hij in de zonnige Provençaalse stad Arles, met het glorievolle verleden, waarheen Vincent zich in Februari 1888 begeeft.

Hij zal daar tevens het tympanon op zijn levens-tempel voltooien en de ineensstorting ervan beleven.

Hij vestigt zich eerst in een hotelkamer, daarna in het beroemd geworden «gele huis» (35).

Hier, te Arles, verwondert en boeit hem alles. De lucht, het licht, de kleuren, de bloemen en planten — zonnebloemen, met het hoofd hoog, cypressen als Egyptische obeliskken, verwrongen olijfbomen, als stof geworden strijd van blakerende zon en razende mistral.

Vincent werkt zeer hard: «Je me jette tête perdue dans le travail... si l'orage en dedans gronde trop fort, je bois un verre de trop pour m'étourdir...» (36).

* * *

Vraag het Firmin Razeau, de kleine, grijze drukker. Vandaag herinnert hij zich nog zeer goed de rosse Nederlander, die te schilderen zat op onmogelijke plaatsen, zichzelf en de omstaanders met verf bekladderend, en die zich zonderling kleepte en vaak, als afwezig door de straten zwijmelde (37).

Luister naar wat Razeau ons vertelt over de kinde-

ren, welke die zonderlinge vreemdeling bespotten en met stenen bekogelden, hoe zij met een penseel een onvoltooid doek bekladden en soms voor eeuwig vernietigden.

Er was te Arles voor Vincent geen kerk of begraafplaats om zich bij de geboortegemeenschap te vervoe-gen. Hij deelt reeds dan het lot van de daklozen. Zijn thuis is het demonische nachtcafé, het restaurant met de verlaten tafels en banken en, van tijd tot tijd, de verslenste plezieroord van de eenzamen (38).

En toch droomt ook dan nog Vincent van het werke-lijke leven en zo rijpt in hem de gedachte aan de stich-ting van een kunstenaarsgemeenschap, met Bernard, Laval, Seurat en Gauguin (39).

Voor al met Gauguin, de grote meester, terug van de reis naar de Antillen. Hij zal Vincent verlossen uit zijn ondraaglijke eenzaamheid.

* * *

Op 20 October 1888 arriveert Gauguin te Arles, na echter aan Schuffenecker geschreven te hebben, daarbij zijn gemoedstoestand verradend: « Tout amou-reux de moi que soit Van Gogh, il ne se lancerait pas à me nourrir dans le midi pour mes beaux yeux. Il (Theo dus) a étudié le terrain en froid Hollan-dais » (40).

Zo gaan die twee reuzen van de kunst elkaar tege-moet — de ene dromend van en verlangend naar gezelschap en menselijke warmte — de andere kritisch en sceptisch, op zijn hoede.

De ene, die voorgoed afgerekend heeft met zijn Hollandse jeugd, die spreekt van « ces abrutis de Nuenen » (41) en die vanuit Arles schrijft: « mijn beste zusje, leer dansen of wordt verliefd op één of meer notarisklerken, officiers, enfin, 't geen in Uw bereik is, doe liever, veel liever een aantal dwaasheden dan Hollandse studie » (42).

De andere, die zijn wantrouwen uit over die familie uit het noorden, die koele, berekende Hollanders.

* * *

De sociale experimenten van Vincent hebben hem geleerd, dat hij zich losrukken moest uit « de verveling van de beschaving », uit de decadente maatschappij en dat hij een veel zuiverder, intuitiever leven terugvond bij de eenvoudige lieden uit de volksklasse.

Michelet en Zola hadden hem daartoe op de weg geholpen.

De werkelijkheid had hun zienswijze bevestigd.

En zo gaat hij om met boeren en wevers, met mijn-werkers en publieke vrouwen, met herberguitbaters, een onderluitenant van de zouaven, en de postbode Roulin, wiens hoofd, al naar uw stemming, gelijkt op dat van Socrates of op dat van een circusleeuw.

* * *

Maar als hij moet omgaan met wat hij noemt « be-schaafde lui » (43), dan loopt het telkens mis (44).

Steeds vinden wij dan hetzelfde schema, monotoon terug.

Vincent, vol sympathie, toont zich vriendelijk en voorkomend. Maar dan, met een bijna ziekelijk egocen-trisme tracht hij zijn vrienden slokkerig met zichzelf te assimileren. Volgt daarop weerstand en persoonlijkheidsbevestiging, dan wordt het contact louter nega-tief en de verhouding gespannen. Dan is Vincent verontwaardigd, acht zich een slachtoffer, zoekt de soms vernederende breuk (45).

Zo is het vergaan met Mauve, met Tersteeg, met Van Rappard, met Gauguin, zelfs, in zekere mate, te Parijs, met Theo.

En die opvolgende breuken scheppen leemten, die nooit worden aangevuld.

Als hij aldus in het Zuiden — met absinth en gloeiende zon — geëxalteerd een ware triomf beleeft op zijn innerlijke koude — symbool van al zijn ont-beringen — dan zal de Winter van 1888 door een dub-bele breuk dat stralend leven tot puin slaan (46).

* * *

De drie dramatis personae zijn ten tonele.

De vereenzaamde Vincent, snakkend naar genegen-heid, met gespits oor om een echo van zijn « bood-schap » op te vangen.

Daarnaast Theo, het nodige levensorgaan, verbin-dingsschakel met de buitenwereld.

Uiteindelijk Gauguin, met zijn bevestigende persoon-lijkheid, de Meester, waarvan Vincent opvoering van eigen kunst, vriendschap en sociaal contact verhoopt.

* * *

De groeiende spanning tussen Gauguin en Vincent wordt door deze laatste beklemtoond in zijn brieven, waarin hij naast herhaalde vriendschapsbetuigin-gen (47) toch zegt: « De zenuwen worden aangespan-nen tot uitdoving van alle levenswarmte » (48) en « la discussion est d'une électricité excessive, nous en sortons parfois la tête fatiguée comme une batterie électrique après la décharge » (49) en verder nog: « Je crois, moi, que Gauguin s'était un peu découragé de la bonne ville d'Arles, de la petite maison jaune où nous travaillons, et surtout de moi... » (50).

En zijnerzijds schrijft Gauguin, aan Bernard, op hetzelfde ogenblik waarop hij, Vincent lovend, aan Theo om geld vraagt: « Vincent et moi nous sommes bien peu d'accord en général, surtout en peinture. Il admire Daudet, Daubigny, Ziem et le grand Rousseau, tous gens que je ne peux pas sentir. Et par contre il déteste Ingres, Raphaël, Degas, tous gens que j'ad-mire; moi, je réponds « Brigadier vous avez raison » pour avoir la tranquillité » (51).

Duidelijker echter dan met woorden heeft de schil-der — symbolisch — in twee tragische doeken het drama van de verwijdering uitgebeeld.

Zoals destijds Luke Tides bij Dickens' dood diens ledige stoel als een symbool had opgemerkt, zo zal Vincent een werk wijden aan de aantrekkelijke, rode en groene armzetel van Gauguin, waarop zich een kandelaar met lichtende vlam bevindt.

Op een ander doek de zeer eenvoudige stoel in wit hout en waarop een gedoofde pijp. Vincent's stoel. Twee ledige plaatsen.

* * *

Vincent's betrachting naar het gele huis, het terug gevonden ouderlijk nest, warm en vriendelijk, gewijd aan zon en kunst, zal niet in vervulling gaan.

Verzwonden de droom van de gemeenschappelijke arbeid, die Vincent beschouwd had als een einde van het individueel eenzaam geploeter. Voor eeuwig ver-laten en met bloed bevlekt, de gezellige kamer, die het beeld van het warme nest worden moest.

* * *

Nadat Vincent de eerste verdedigingslijn, die van het echte leven, noodgedwongen opgegeven heeft, ver-laat hij nu ook de tweede defensieve stelling, deze van de kunst.

Maar voorlopig blijft één bastion hem nog over, Theo, Vincents sociale « Ik » (52).

Vincent, de opstandeling, die het bankroet van ver-molmden staten voorzag, vertrouwend in eigen kracht,

zal thans, in peilloze smart, zijn beheersing verliezen. De zeeman van het «dronken schip» is overstuur, speelt het veilig anker kwijt.

Want precies op dat moment van diepste depressie, 24 December 1888, kondigt Theo zijn verloving aan en zijn reis naar Nederland (51).

Nu Theo het echte leven heeft verkozen is ook de laatste brug opgeblazen. Vincent's sociale «Ik» verdwijnt in het wriemelende leven van elke dag.

De geniale metamorfose is bereikt, maar alle verbindingswegen zijn nu voorgoed afgesneden.

* * *

Wat is er dan in werkelijkheid gebeurd?

Waarom kleeft er bloed aan de kamer van het gele huis?

Laten we scherp de lijn trekken tussen — vooreerst — het zogezegde incident met Gauguin en — vervolgens — de feiten, waarvoor Vincent als krankzinnige opgesloten werd.

* * *

Vooreerst het incident Gauguin, in werkelijkheid even weinig bekend als dat aan de Hallepoort te Brussel tussen Verlaine en Rimbaud (54).

Een enkele getuige hier: Gauguin (55).

Hij verklaart: «Dezelfde avond gingen wij naar de herberg: hij dronk een lichte absinth. Plots wierp hij mij glas en inhoud naar het hoofd. Ik vermeed de slag en, hem bij de arm nemend verliet ik het café, stak het Victor Hugoplein over en, enkele ogenblikken later bevond Vincent zich op zijn bed, waar hij na enkele seconden insliep om slechts 's morgens wakker te worden. Bij zijn ontwaken zegde hij mij, zeer kalm: «Mijn beste Gauguin, ik heb een vage herinnering dat ik U gisteravond beledigd heb... 's Avonds had ik nauwelijks iets gegeten en ik voelde behoefte alleen een luchtje te gaan scheppen onder de laurierbomen, die geurden en bloeiden. Ik had bijna het hele Victor Hugoplein overgestoken toen ik achter mij welbekende, vlugge en driftige voetstappen hoorde. Ik keerde mij om op het ogenblik zelf dat Vincent op mij toesnelde met een geopend scheermes in de hand. Mijn blik moet op dat ogenblik zeer doordringend geweest zijn, want hij bleef staan, boog het hoofd en liep hard naar huis terug...»

* * *

Tot daar de gewichtige passus uit Gauguin's verklaring.

Opvallend daarbij is Vincent's latere inzichtloze verklaring als hij uit St. Rémy aan Theo schrijft... «jusqu'ici je n'ai fait de mal à personne...» (56), en even opvallend die brief aan Gauguin gericht, enkele dagen na het gebeurde: «Mijn beste vriend Gauguin, ik maak van de eerste uitgang uit het hospitaal gebruik om U twee woorden van oprechte en diepe vriendschap te schrijven. Ik heb veel aan U gedacht in het hospitaal en zelfs in volle koorts en relatieve zwakte. Zeg, die reis van mijn broer Theo, was die wel werkelijk nodig, mijn vriend?» (57).

Zelfs de overkomst van Theo, uitgelokt door Gauguin's alarm, werd door Vincent nutteloos geacht.

Op 17 Januari 1889, kort dus na het incident, schrijft Vincent opnieuw: «Zou hij (Gauguin) of tenminste zou hij niet moeten beginnen in te zien dat wij zijn uitbuiters niet waren, maar dat integendeel wij er aan hielden hem het bestaan te waarborgen, de mogelijkheid tot werk en... en... de eerlijkheid» (58).

Aldus voorbereid en wetend, dat we Gauguin's verklaringen best met een korrel zout nemen, moeten we

toch toegeven, dat de getuige zelf ons verwittigt, daar hij zijn verklaring begint als volgt: «Je voudrais écrire comme je fais mes tableaux, c.-à.-d. à ma fantaisie selon la lune et trouver le titre longtemps après» (59).

En dat is de getuige, waarop eerbiedwaardige wetenschapsmensen zich steunen om te spreken van «Attentate»!

Dergelijk sprookje durven kritiekloze dromers als feitenmateriaal bestempelen!

Ik weet het wel, de getuigenverklaring werd in 1903 afgelegd, 15 jaar na de feiten en in omstandigheden waarbij een pro domo pleidooi zeer nuttig bleek. Maar is ook daar geen reden te meer om zeer sceptisch te blijven?

Getuige Gauguin bekent totaal vergeten te zijn hoelang Vincent met hem te Arles verbleef. In hoeverre biedt het geheugen van die getuige dan nog enige waarborg?

Hij spreekt van de laurierbomen «die geurden en bloeiden» (60), maar hij vergeet dat de feiten zich voordeden einde December en dat geen enkele Arlesiaan, bij mensengeheugen, die bomen met Kerstmis ooit bloeien zag.

Hij wandelde over de «Place Victor Hugo» dan wanneer het ging om het Lamartineplein. Ge verwacht geen bergstroom met een tuinfonteinje, zelfs niet als ge Gauguin heet! (61).

Hij beweert dat Vincent zich het hele oor «jusqu'au ras de la tête» verminkte, dan wanneer slechts de oorlel afgesneden werd (62).

Hij zegt dat «Degas faisait son désespoir» (61), dan wanneer Vincent aan Theo schreef «Or toi qui sait combien Degas est subtil...» (64).

Hij beweert, zonder bescheidenheid, dat Vincent door hem voorgelicht werd en dat «dès ce jour notre Van Gogh fit des progrès étonnants» (65).

Maar Gauguin's falend geheugen vergeet daarbij echter dat Vincent reeds en o.m. zijn wereldberoemde Crauwvlakte, Pont de l'Anglois, slaapkamer, de reeks «Jardin de poète», de protretten van Tanguy en Boch, de zonnebloemen, de visserssloepen te Saintes-Maries-de-la-Mer schilderde.

Maar er is veel méér nog.

Emile Bernard ontmoet Gauguin na de feiten te Parijs. Hij geeft een volledig relaas van de verklaring alsdan door Gauguin afgelegd. Laten wij even Bernard aan het woord:

«Een drama had zich in de stad Arles voorgedaan. Vincent, in een onbegrijpelijke vlaag, had zich het oor afgesneden en het naar een vriendin gebracht in een prostitutieoord. Het meisje, dat zich aan een meer galant geschenk verwachtte, had het pak geopend; op het zicht van het bloed verloor zij het bewustzijn. Maar Van Gogh had de vlucht genomen en was gaan slapen in het gele huisje aan het Lamartineplein. De verwittigde Rijkswacht opende een onderzoek. Gauguin, welke die nacht afwezig was, wist van niets. Tegen de morgen werd hij aangepakt door de politie-commissaris, die hem beschuldigde Vincent te hebben gedood...» (66).

Twee gegevens treffen ons in die getuigenis.

1° «Even onbegrijpelijke vlaag»: zo tussen Gauguin en Vincent een ernstige scène zich zou hebben voorgedaan, dan is die vlaag niet onbegrijpelijk. Dus Gauguin heeft, op zijn minst, daarover niet gesproken.

2° «Gauguin, welke die nacht afwezig was, wist van niets»: zo werkelijk de scheermesscène gebeurd ware, dan wist Gauguin bepaald wel van iets en dan zou hij daarover zonder twijfel met Bernard gesproken hebben.

Dat alles betekent dat, kort na de feiten, door de

énige getuige met geen woord wordt gerept over een zogezegde aanslag of bedreiging.

Maar 15 jaar later komt alles weer als bij toverslag terug voor zijn geest.

* * *

Het besluit uit al wat voorafgaat is duidelijk: Gauguin, geniaal kunstenaar, erbarmelijk getuige.

Vincent, want steeds is toch het laatste woord aan de verdediging, zal het zo geestig uitdrukken: «Gauguin a-t-il jamais lu Tartarin sur les Alpes et se souvient-il de l'illustre copain tarasconais de Tartarin, qui avait une telle imagination qu'il avait du coup imaginé toute une Suisse imaginaire? Et toi qui désire savoir comment étaient les choses, as-tu déjà lu le Tartarin tout entier? Cela t'apprendrait passablement à reconnaître Gauguin» (67).

Het misdrijf van Vincent is een van de minst nobele producten van de zo rijke verbeeldingskracht van een even groot schilder als onbetrouwbaar getuige.

* * *

Laten we hier weer scherp de lijn trekken.

Vooreerst het incident Gauguin — vergaan in rook.

Vervolgens de feiten, waarvoor Vincent — als krankzinnige, niet als misdadiger — opgesloten werd in het gore hospitaal te Arles. U kent die feiten reeds, door getuige Emile Bernard samengevat. De weggesneden oorlel, die in een ontchthuis afgegeven werd. Bloed, politie, publieke vrouwen, een krankzinnige vreemdeling: de Arlesianen hebben meteen maandenlang stof tot praten.

De ineenstorting, nadat de laatste verdedigingslijn begaf, heeft Vincent mentaal ontredderd.

Een plaatselijk blad met de pompeuse titel «Le Forum républicain» (68) zal het verhaal in zijn «chronique locale» weergegeven: «Dimanche dernier, à 11 h. ½ du soir, le nommé Vincent Van Gogh, peintre, originaire de Hollande, s'est présenté à la maison de tolérance n° 1, a demandé la nommée Rachel, et lui a remis... son oreille en lui disant «Gardez cet objet précieusement». Puis il a disparu. Informé de ce fait qui ne pouvait être que celui d'un pauvre aliéné, la police s'est rendue le lendemain matin chez cet individu qu'elle a trouvé couché dans son lit, ne donnant presque plus signe de vie. Ce malheureux a été admis d'urgence à l'hospice.»

* * *

Vincent wordt opgesloten in een cel, die — ook vandaag nog — euphemistisch «chambre d'isolement» wordt genoemd. Een kaal, gekalkt hol, met in de vloer gemetst ijzeren bed, voorzien van haken, en een klein getralied kijkgat in de deur. Voor het overige slot en grendel.

Belangrijk is het daarbij vast te stellen, dat Vincents opsluiting enkel en uitsluitend gesteund is op de Franse wet van 30 Juni 1838, artikel 19 (69).

Daarbij immers wordt voorzien dat, in geval van dreigend gevaar, vastgesteld door een geneeskundig getuigschrift of door de openbare bekendheid, voorlopige maatregelen kunnen getroffen worden tegen krankzinnigen. Nooit is voor Vincent spraak geweest van toepassing van de strafwet.

Maar de gevolgen zijn even zwaar geweest. Want wanneer hij, na enkele dagen, weer vrijgelaten wordt, zullen de verschrikte Arlesianen, voorzien van een Gauguiaanse verbeelding, een rekwest indienen, strekend tot Van Gogh's heropsluiting. Aan dat verzoek wordt gevolg gegeven. Zo begint het verblijf in hospi-

talen en gestichten: te Arles en later te St. Remy de Provence.

* * *

Aldus hebben wij, samen, de waarheid gezocht. Vrijspraak voor Vincent is daarvan het onloochenbaar besluit.

Alle sensatiezoekers ten spijt bestaat geen enkel bewijs van culpabiliteit, zodat vele klakkeloze kopisten hun stelling moesten herzien. Geen sprake van «sadistische stuwingen en masochistische vergripen».

* * *

Het leven van Vincent — ééns genoemd «le suicidé de la société» (69bis) — is een énige lotsbestemming geweest, die ons toelaat de sociale en psychische conditionering na te gaan van alle artistieke schepping. De evolutie van het menselijk geslacht is niet begrensd. Maar de schepping van nieuwe vormen en verdere gezichten betekent strijd tegen inertie en versterking.

Hij die, zoals Vincent, weergaloos eerlijk blijft en in zich scheppingsdrang gevoelt, moet in opstand komen tegen bestaande omgangsvormen, niet omdat hij op zijn tijd vooruit is, maar omdat de tijdsvormen achteruit zijn op wat werkelijk is.

Vrijspraak voor hem, die aldus opstandig blijkt.

Onze rede verzet zich tegen koppeling van ziekte en genialiteit. Ons kan verweten worden illusies te verstoren en heiligschennis te plegen tegen de hoogste waarden van de mensheid.

Maar is het dan verkeerd inzicht te gewinnen in de smartelijkste van alle barensweeën, deze bij de geboorte van geniale kunstgewrochten?

Opperste bestreving van de waarheid tast de hypocrisie aan, het cement van elke vermolmdde samenleving (70).

Zo is het strafrecht voor elke gemeenschap alleen maar een gebod van sociaal conformisme.

Om essentiële waarden te redden, om de diepste roerselen te vatten van het menselijk gemoed, om maskers af te rukken, moest Vincent innerlijk ten onder gaan en sociaal zich offeren.

Ieder groot kunstenaar is in voortdurende opstand tegen het reële, hetzij natuur of samenleving. Camus zegt het ons: «L'objet de l'art... s'est étendu de la psychologie à la condition de l'homme. Quand la passion du temps met en jeu le monde entier, la création veut dominer le destin tout entier... Créer, aujourd'hui, c'est créer d'angereusement» (71).

En ook zegt het Kokoschka op zo originele wijze: «Like the daemonic world of another Dutch painter, Hieronymus Bosch, whose work revealed the hellish estrangement of man, so Van Gogh's world is no longer lulling society into security» (72).

Verre van een wiegeliel is Vincents boodschap een wekroep tot het leven. Niet tot het leven, dat hij ervaren moest, maar tot datgene, waarvan hij zijn leven lang heeft gedroomd.

Het is de uiting van zijn Prometheusstrijd en van die diepste smart, om het hoogste te bereiken, ten koste van zichzelf. Vandaar de schijnbare gespletenheid, die haar echo vindt in de verscheurdheid van onze tijd en die Vincent zo diep aanvoelde als hij Gachet schilderde: «à l'expression navrée de notre temps».

Vrijspraak voor Vincent die, genageld op zijn kunst als op een kruis, het droeg in extatische gelatenheid tot het einde toe... (73).

Vrijspraak voor Vincent Van Gogh, de uitgestotene en uitverkorene tevens, die, langs Theo om, aan ons allen aan U en aan mij die ontreddende vraag stelde: «Zal het wel gewaardeerd worden in de samenleving

tot dewelke gij behoort, niet meer misschien dan de kunstenaars het bevroeden hoe ik soms gezwogd en geleden heb voor de gemeenschap» (74).

(1) In zijn briefwisseling schrijft Vincent herhaaldelijk, foutief «Bock», waarschijnlijk voortgaand op de uitspraak. (1818) Inleiding van Dr M. E. Traub tot Ryuzaburo Shikiba's «Vincent Van Gogh», Tokio 1954.

(2) Brief 565.

(3) 59 x 49 cm.

(3bis) Marois. Zie voetnota 9. I. u. 21.

(4) Dr H. W. Van Loon. De Mens en zijn Kunst. N. V. Servire. 's Gravenhage, p. 3.

(5) Wilhelm Lange - Eichbaum. Genie-Irrsinn und Ruhm. 2de uitg. München 1935, p. 349.

(6) Brief 648.

(7) Julius Meier-Graefe. Vincent. (2 dln). Piper Verlag München, 1921. I. p. 236.

(8) V. Doiteau et E. Leroy. La Folie de Van Gogh. Ed. Aesculape. Paris. 1928, p. 83.

(9) Pierre Marois. Le secret de Van Gogh. France. Illustration - Supplément théâtral et littéraire, n°s 138-139. 2 dln. II. p. 11.

(10) Dr Carl Nordenfalk. Vincent Van Gogh. Vert. Dr Muusses. Uitg. H. J. W. Becht, Amsterdam.

(11) A. J. Westerman-Holstijn. Hoofdstukken uit de Psychoanalyse. Over psychopathologie, criminaliteit, religie en kunst. Erven J. Blyveld. Utrecht 1950, pp. 182-249 «De Psychologische ontwikkelingsgang van Vincent Van Gogh».

(12) Arts. 31.1.1947.

(13) Ziehier de volledige verklaring van Gachet, ons op 29.7.1954 te Auvers s. Oise afgelegd (vrij vertaald): «Vincent logeerde niet bij ons. Dr Gachet had zijn geneesheer-praktijk in Parijs en Vincent kwam ons hier (ten huize Gachet) regelmatig bezoeken — ongeveer om de week. Alsdan toonde vader hem onze collectie kunstvoorwerpen. Ik herinner mij dat op zeker ogenblik vader hem een schilderij toonde van Guillaumin (nu couché) waarvoor Vincent een grote bewondering had en voor de vastheid van de techniek en als scheppend kunstenaar. (Ook kwam daar misschien bij — dat is althans mijn persoonlijke mening — dat Vincent zelf een liggend naakt geschilderd had te Parijs, en dat, door bepaalde gelijkenis dit doek van Guillaumin bepaalde reminiscenties wekte). Herhaaldelijk drukte Vincent zijn bewondering uit en achtte het noodzakelijk dat een zulkdanig schilderij zou ingelijst worden. Bij een volgend bezoek herhaalde Vincent zijn wens dat ten minste een vijftal schilderijen, door hem bijzonder gewaardeerd, zouden ingelijst worden. Daaronder ging op nieuw vooral zijn aandacht naar het bewuste doek van Guillaumin. Daarna nog kwam hij daarop met meer en meer nadruk terug, zodat Dr Gachet een schrijnwerker aansprak en 3 kaders bestelde, volgens aard en profiel van het ornament, door Vincent vooropgesteld. (Volgens mij hechtte Vincent veel belang aan kaders, zodat hij zelfs uit Parijs een zeer zwaar kader had meegebracht). Bij het daaropvolgend bezoek stelde Vincent vast dat — en zulks was slechts een toeval omdat de schrijnwerker-inlijster de gewenste kaders nog niet had bezorgd — het bewuste doek nog steeds niet was ingekaderd. Hij was daarover zodanig ontnemd dat hij zich zeer erg opboeide en druk gesticulerend door het huis stapte, van de ene kamer naar de andere, tot hij plots vlak voor Dr Gachet ging staan, met woedende blik en de rechterhand in de broekzak. Op hetzelfde ogenblik heeft Dr Gachet — die, hoewel geen psychiater, toch zeer veel ervaring had van geesteszieken en mij ten andere meermalen verklaarde dat dergelijke ziekten tot alles in staat zijn zelfs tegenover hun beste vrienden — Vincent vlak in de ogen gekeken, zodat deze, als versuft bleef staan en zich dan terug trok. Onmiddellijk daarna heeft vader mij dit medegedeeld. Korte tijd later (ik herinner mij inderdaad niet de juiste datum der feiten) heeft Vincent zelfmoord gepleegd. Dan heeft vader — doch dit was slechts een op beroepservaring gesteunde gevolgtrekking — de veronderstelling geuit dat Vincent het wapen — dat hij in zijn bezit had en waarmee hij inmiddels zelfmoord had gepleegd — bij zich droeg op het ogenblik der feiten. Hij heeft nooit geweten of gehoord dat over deze feiten een onderzoek zou zijn gedaan. Het is dus uitgesloten dat daarover papieren bestaan.

(13bis) Bernard Dorival's verklaring in «Les étapes de la peinture française contemporaine» beweerend «Van Gogh n'est plus que haine» heeft geen zin en werd afdoend door Weisbach (p. 198) weerlegd. (Zie voor Weisbach, voetnota 39.)

(14) Vgl. o.m. Patin. La place des mesures de sûreté dans le droit pénal positif moderne. Rev. sc. crim. et drt. pén. comp. 1948, 415.

Ant. Besson. Préface du Rép. drt. crim. et de proc. pén. Dalloz I. Paris 1953.

+ werken over «Sociaal Verweer», inzonderheid M. Ancel. La défense sociale nouvelle. Ed. Cujas. Paris 1954.

Voor België o.m. L. Braffort et Leon Cornil. Rapport sur la révision des dispositions relatives aux déments et aux anormaux. In Rev. drt. pén. crim. Avril-mai n°s 4 et 5 1940, p. 207, 216, 225.

Ook Sev. Versle. Notes sur la réforme de notre loi de défense sociale. Rev. drt. pén. crim. 1949-50, p. 510.

(15) Uittreksel uit de «brieven» geciteerd als hoofding door Jean de Beucken. Vincent Van Gogh. Een portret. Hermes. Drukkerij Goossens, België.

(16) Karl Jaspers. Strindberg et Van Gogh. Hölderlin et Swedenborg. Vert. H. Naef. Les Editions de Minuit. 1953. Paris.

Westman - Holstijn, op. cit. p. 234.

Marois, op. cit. II. p. 28.

Jean Leymarie. Symbole et réalité chez Van Gogh. Mededelingen van de Dienst voor Schone Kunsten der gemeente 's Gravenhage. 9e Jg. 1954, n°s 1 en 2, p. 77 vv. H. en W. Pannenburg gecit. in Lange-Eichbaum, op. cit., p. 123.

(17) Hiernavolgende uiteenzetting heeft als leidraad:

1° Ch. Mauron. Notes sur la structure de l'inconscient chez V. Van Gogh. Psyché n° 75, janv. 1953, n° 76; fév. 1953, n°s 77-78; mars-avril 1953, en

2° Vincent et Théo Van Gogh. Une symbiose. Uitg. n° 1. Instituut voor Moderne Kunst. Stedelijk Museum Amsterdam 1953.

(18) Westerman-Holstijn, op. cit. p. 185.

Vgl. G. Kraus. Vincent Van Gogh en de Psychiatrie, in Psychiatrische en Neurologische Bladen. Sept.-Oct. 1941, p. 985 vv. inzonderheid pp. 996-997: kritische bespreking van de grafologische studie van Rose en Mannheim.

(19) Prof. A. M. Hammacher. Van Gogh en de Maatschappij. In Mededelingen, enz. (zie voetnota 16), 8e Jg. 1953, n° 5-6.

(20) Westerman-Holstijn, op. cit. p. 186.

(21) Leymarie, op. cit. p. 42. Préface de Paul Gachet in V. Doiteau et E. Leroy, op. cit., p. 9.

(22) Brief van 1.9.1888 aan Theo. In diezelfde zin «C'est Richépin qui a dit quelque part: l'amour de l'art fait perdre l'amour vrai» (brief 462).

(23) Vgl. Dr François-Joachim Beer. Du démon de Van Gogh (L. Plerard - J. Beer - E. Leroy) 1945. Nice, A.D.J.A.

(24) Brief 346.

(25) Albert Camus. L'homme révolté. Gallimard. N.R.F. 41e uitg. p. 313.

(26) Westerman-Holstijn, op. cit. p. 212.

(27) Brief 604.

(28) Westerman-Holstijn, op. cit. p. 231.

(29) Brief 652.

(30) Brief aan Van Rappard, gecit. Marois I., p. 10: «Nous finirons par devenir de vrais marins, si nous ne nous noyons pas».

(31) Brief 556.

(32) Westerman-Holstijn, op. cit. p. 199-200.

(33) Een algemeen en kritisch overzicht van de talrijke, verspreide bijdragen van psychiatrische zijde over Van Gogh vindt men voornamelijk in Prof. G. Kraus' uiteenzetting: Vincent Van Gogh en de Psychiatrie, het reeds hoger geciteerd artikel.

Zie ook W. Lange-Eichbaum, op. cit., p. 367, en Jean Vinchon. L'Art et la Folie. Stock. Paris. 1924.

(34) Leo Kaplan. Versuch einer Psychologie der Kunst. Merlin-Verlag. Baden-Baden 1930, p. 6 vv.

(35) Douglas Cooper. The yellow House and its Significance. Mededelingen enz. 8e Jg. 1953, n° 5-6.

Marois, op. cit. p. 23.

Ch. Mauron. Notes ... p. 16-17.

(36) Marois, op. cit., I. p. 23.

(37) Firmin Razeau. Drukker in de Rue du Séminaire, Arles. Wij ondervroegen hem in aanwezigheid van conservator Latour. (Voorheen verscheen van hem een — ietwat geromanceerde — getuigenis door H. A. Schreiner in «De Spiegel», n° 25 van 21.3.1953. Wageningen-Nederland).

Het belang van zijn getuigenis ligt vooral in de spontaneïteit ervan. Op zeker ogenblik drukte hij voor de muzea te Arles een catalogus (1951 - Van Gogh-tentoonstelling) en vroeg dan spontaan de naam ziende en vernemend dat Vincent aldaar gewerkt had — aan dhr Latour «of het hier ging om die rosse Hollander, die veel dronk en die zijn schoolkameraden met steentjes bekogelden ... de man, die hij de «Pont de Langlois» had zien schilderen ...». (Op die tentoonstelling kwam Picasso, die aan M. Latour alsdan verklaarde: «In de schilderkunst waren alle buizen verstropt. Zonder Vincent stonden wij nergens».

(38) Leymarie, op. cit., p. 47.

(39) Werner Weisbach. Vincent Van Gogh. Kunst und Schicksal. 2 dln. Benno Schwabe & Co, Verlag. Basel. pp. 107-108.

(40) Marois, op. cit., I. p. 26.

Belangwekkende inlichtingen over Gauguin verstrekt ons Weisbach, op. cit., II. p. 109. Hij verwijst naar Charles Chassé «Gauguin et le Groupe de Pont-Aven» (een auteur, echtgenoot van Mw. Marie Henry, uitbaatster van klein hotel in Le Pouldu (Bretagne) waar Gauguin vanaf 2 October 1889 een jaar lang woonde). «Hij was een opschepper. Maar arm aan medevoelen. De grondslag van zijn karakter was een wild egoïsme, het egoïsme van het genie, dat de hele wereld als een buit betracht, bestemd ter verheerlijking van zijn macht en als oerstof van zijn persoonlijke scheppingen».

Henry de Régner, die Gauguin na zijn eerste onopthoud in Tahiti op de dinsdagbijeenkomsten bij Mallarmé ontmoette zegt: «Het komt mij voor als hoorde ik nog die zware schorre stem van Gauguin. Plomp en log stond hij daar met zijn massief lijf. Het bovenlijf bedekt met een matrozentricot gaf hij met zijn ruw gezicht, de zongebrale tint, de geweldige handen, de indruk van kracht en brutaliteit».

«Lichamelijke kracht, gepaard met een uitdrukking van trotse hoogmoed was het eerste, dat ieder aan hem bemerkte».

Id. ibid. II, p. 110. Van Gogh aan zijn broer: hij is sterker dan wij, zo zullen ook zijn passies feller zijn. Vincent noemt Gauguin ergens «de kleine Tiger Bonaparte van het Impressionisme».

(41) Gustave Coquiot. Vincent Van Gogh. Ollendorff. Paris. 1923, p. 96.

(42) Westerman-Holstijn, op. cit., p. 221.
 (43) Zie brief aan Van Rappard LXII, gecit. Kraus, op. cit., (1941), p. 1011.
 (44) Ch. Mauron, op. cit., (Symbiose), p. 9.
 (45) Id., op. cit., (Notes...) p. 16.
 (46) Id. ibid. p. 5.
 (47) Zie vooral de brieven 562 e.v.
 (48) Brief Sept. 1890 aan Theo gecit. Weisbach, op. cit., p. 115.
 (49) Charles Terrasse. Van Gogh. Floury. Paris. 1938, p. 120.
 (50) Brief 565.
 (51) Ambroise Vollard. Lettres de Vincent Van Gogh à Emile Bernard. Paris 1911. (Voorwoord door E. Bernard) p. 17.
 (52) Vgl. W. Jos de Gruyter. Theo and Vincent Van Gogh. Mededelingen, enz. 9e Jg. 1954, n° 1-2, p. 2.
 (53) Over de juiste omstandigheden en het bewijs, dat Vincent van dat feit kennis had, zie Marois II, p. 4.
 (54) Vgl. Louis Piérard. La Vie tragique de Vincent Van Gogh. Edit. G. Grès & Co. Paris 1924, p. 175.
 (55) Het volledig relaas vinden wij, zoals hiernavolgend, in «Paul Gauguin. Avant et Après». Uitg. fac. sim. hand-schrift. 1903.
 p. 9. «Je travaillais en ce temps à Pont-Aven, en Bretagne et soit que mes études commencées m'attachaient à cet endroit, soit que par un vague instinct je prévoyais quelque chose d'anormal, je résistais longtemps aux prières de Vincent jusqu'au jour où, vaincu par ses élans sincères d'amitié, je me suis mis en route. J'arrivai à Arles fin de nuit et j'attendis le petit jour dans un café de nuit. Le patron me regarda et s'écria: «C'est vous le copain, je vous reconnais». Un portrait de moi que j'avais envoyé à Vincent est suffisant pour expliquer l'exclamation de ce patron. Lui faisant voir mon portrait, Vincent lui avait expliqué que c'était un copain qui devait venir prochainement.
 «Ni trop tôt, ni trop tard, j'allai réveiller Vincent. La journée fut consacrée à mon installation, à beaucoup de bavardages, à de la promenade pour admirer les beautés d'Arles et des Arlésiennes, dont, entre parenthèse, je n'ai pu me décider à être enthousiaste.
 «Dès le lendemain, nous étions à l'ouvrage; lui, en continuation et moi à nouveau. Il faut vous dire que j'ai jamais eu les facilités cérébrales que les autres, sans tourment trouvent au bout de leur pinceau. Ceux-là débarguent du chemin de fer, prennent leur palette et en rien de temps, vous campent un effet de soleil. Quand c'est sec, cela va au Luxembourg et c'est signé: Carolus Duran.
 «Je n'admire pas le tableau, mais j'admire l'homme, si sûr, si tranquille! — moi, si incertain, si inquiet!
 «Dans chaque pays, il me faut une période d'incubation, apprendre chaque fois l'essence des plantes, des arbres, de toute la nature, enfin, si variée et si capricieuse, ne voulant jamais se faire deviner et se livrer.
 «Je restai donc quelques semaines avant de saisir clairement la saveur âpre d'Arles et des environs. N'empêche qu'on travaillait ferme, surtout Vincent. Entre deux êtres, lui et moi l'un était tout volcan, et l'autre bouillant aussi, mais en dedans, il y avait en quelque sorte une lutte qui se préparait.
 «Tout d'abord je trouvais en tout et pour tout un désordre qui me choquait. — La boîte de couleur suffisait à peine à contenir tous ces tubes pressés, jamais refermés et malgré tout ce désordre tout ce gâchis, un tout rutilait sur la toile; dans ses paroles aussi: Daudet, de Goncourt, la Bible, brûlaient ce cerveau de Hollandais. A Arles les quais, les ponts, les bateaux, tout le Midi devenait pour lui la Hollande. Il oubliait même d'écrire le hollandais et comme on a pu voir la publication d'un certain nombre de ses lettres à son frère, dans le Mercure de France, il n'écrivait jamais qu'en français et cela admirablement, avec des Tant qu'à quant à, à n'en plus finir.
 «Malgré tous mes efforts pour débrouiller dans ce cerveau désordonné une raison logique dans ses opinions critiques, je n'ai pu m'expliquer tout ce qu'il y avait de contradictoire entre sa peinture et ses opinions. Ainsi, par exemple, il avait une admiration sans bornes pour Meissonnier et une haine profonde pour Ingres. Degas faisait son désespoir et Cézanne n'était qu'un fumiste. Songeant à Monticelli il pleurait.
 «Une de ses colères c'était d'être forcé de me reconnaître une grande intelligence, tandis que j'avais le front trop petit, signe d'imbécillité. Au milieu de tout cela, une grande tendresse, ou plutôt un altruisme d'évangile.
 «Des le premier mois, je vis nos finances en commun prendre les mêmes allures de désordre. Comment faire? La situation (p. 11) était délicate, la caisse était remplie modestement par son frère Théo, pour ma part en combinaison d'échanges de tableaux. Parler: il le fallait et se heurter contre une susceptibilité très grande. Ce n'est donc qu'avec beaucoup de précautions et bien des manières câlines peu compatibles avec mon caractère, que j'abordai la question. Il faut l'avouer, je réussis plus facilement que je ne l'avais supposé.
 «Dans une boîte, tant pour promenades nocturnes et hygiéniques, tant pour le tabac, tant aussi pour dépenses imprévues, y compris le loyer. Sur tout cela, un morceau de papier et un crayon pour inscrire honnêtement ce que chacun prenait dans cette caisse. Dans une autre boîte, le restant de la somme divisé en quatre parties pour la dépense de nourriture, chaque semaine. Notre petit restaurant fut supprimé et un petit fourneau à gaz aidant, je fis la cuisine, tandis que Vincent faisait les provisions, sans aller bien loin de la maison. Une fois pourtant, Vincent voulut faire une soupe mais je ne sais comment il fit les mélanges sans doute comme les couleurs sur ses tableaux,

toujours est-il que nous ne pûmes la manger. Et mon Vincent de rire en s'écriant: «Tarascon! la casquette au père Daudet! Sur le mur, avec de la craie, il écrivit: Je suis Saint-Esprit, Je suis sain d'esprit!»

«Combien de temps sommes-nous restés ensemble? Je ne saurais le dire l'ayant totalement oublié. Malgré la rapidité avec laquelle la catastrophe arriva, malgré la fièvre du travail qui m'avait gagné, tout ce temps me parut un siècle.

«Sans que le public s'en doute, deux hommes ont fait là un travail colossal, utile à tous les deux, peut-être à d'autres. Certaines choses portent leur fruit.

«Vincent, au moment où je suis arrivé à Arles, était en plein dans l'école néo-impressionniste, et il patageait considérablement, ce qui le faisait souffrir, non point que cette école, comme toutes les écoles, soit mauvaise mais parce qu'elle ne correspondait pas à sa nature si peu patiente et si indépendante.

«Avec tous ses jaunes sur violets, tout ce travail en complémentaires, travail désordonné de sa part, il (p. 12) n'arrivait qu'à de douces harmonies incomplètes et monotones, le son du clairon.

«J'entrepris la tâche de l'éclairer, ce qui me fut facile, car je trouvais un terrain riche et fécond. Comme toutes les natures originales et marquées au sceau de la personnalité, Vincent n'avait aucune crainte du voisin et aucun entêtement.

«Dès ce jour, mon Van Gogh fit des progrès étonnants, il semblait entrevoir tout ce qui était en lui et de là toute cette série de soleils sur soleils en plein soleil.

«Il serait oiseux d'entrer ici dans des détails de technique. Ceci dit pour vous informer que Van Gogh, sans perdre un pouce de son originalité a trouvé de moi un enseignement fécond. Et chaque jour il m'en était reconnaissant. Et c'est ce qu'il veut dire quand il écrit à Albert Aurier qu'il doit beaucoup à Paul Gauguin.

«Quand je suis arrivé à Arles, Vincent se cherchait, tandis que moi, beaucoup plus vieux, j'étais un homme fait. A Vincent je dois quelque chose, c'est avec la conscience de lui avoir été utile, l'affermissement de mes idées picturales antérieures, puis dans les moments difficiles, je me souviens, grâce à lui, qu'on trouve plus malheureux que soi.

«Quand je lis ce passage: «Le dessin de Gauguin rappelle un peu, celui de Van Gogh», je souris.

«Dans les derniers temps de mon séjour, Vincent devint excessivement brusque et bruyant, puis silencieux. Quelques soirs je surpris Vincent qui levé, s'approchait de mon lit.

«A quoi attribuer mon réveil en ce moment?

«Toujours est-il qu'il suffisait de lui dire très gravement: «Qu'avez-vous, Vincent? pour que sans mot dire (p. 13) il se remit au lit, pour dormir d'un sommeil de plomb.

«J'eus l'idée de faire son portrait en train de peindre la nature morte qu'il aimait tant — des tournesols; et, le portrait terminé, il me dit: «C'est bien moi, mais moi, devenu fou!» Le soir même, nous allâmes au café: il prit une légère absinthe. Soudainement, il me jeta à la tête le verre et son contenu. J'évitai le coup, et, le prenant à bras le corps, je sortis du café, traversai la place Victor-Hugo, et, quelques minutes après, Vincent se trouvait sur son lit, où en quelques secondes il s'endormit, pour ne se réveiller que le matin.

«A son réveil, il me dit: «Mon cher Gauguin, j'ai un vague souvenir que je vous ai offensé hier au soir.» «Je vous pardonne volontiers et d'un grand cœur, mais la scène d'hier pourrait se produire à nouveau, et si j'étais frappé, je pourrais ne pas être maître de moi, et vous étrangler. Permettez-moi donc d'écrire à votre frère pour lui annoncer ma rentrée.»

«Quelle journée, mon Dieu! Le soir arrivé, j'avais ébauché mon dîner et j'éprouvai le besoin d'aller seul prendre l'air aux senteurs des lauriers et fleurs. J'avais déjà traversé presque entièrement la place Victor-Hugo, lorsque j'entendis derrière moi un pas rapide et saccadé que je connaissais bien. Je me retournai au moment même où Vincent se précipitait sur moi, un rasoir à la main. Mon regard dut à ce moment être bien puissant, car il s'arrêta, et, baissant la tête, il reprit en courant le chemin de la maison.

«Ai-je été lâche en ce moment et n'aurais-je pas dû le désarmer et chercher à l'apaiser? Souvent j'ai interrogé ma conscience et je ne me fais aucun reproche. Me jette la pierre qui voudra. D'une seule traite, je fus à un hôtel d'Arles... Très agité, je ne pus m'endormir que vers (p. 14) trois heures du matin et je me réveillai assez tard, vers sept heures et demie.

«En arrivant sur la place, je vis rassemblée une grande foule. Près de notre maison, des gendarmes et un petit monsieur en chapeau melon, qui était le commissaire de police.

«Voici ce qui s'était passé. Van Gogh rentra à la maison et, immédiatement se coupa l'oreille juste au ras de la tête. Il dut mettre un certain temps pour arrêter l'hémorragie car le lendemain de nombreuses serviettes mouillées s'étaient étalées sur les dalles des deux pièces du bas. Le sang avait sali les deux pièces et le petit escalier qui menait à notre chambre à coucher. Lorsqu'il fut en état de sortir, la tête enveloppée, un bérêt basque tout à fait enfoncé, il alla tout droit dans une maison où faute de payse, on trouve une connaissance et donna au «fonctionnaire» son oreille bien nettoyée et renfermée dans une enveloppe. «Voici dit-il, en souvenir de moi!»

«Puis il s'enfuit en rentra chez lui où il se coucha et s'endormit. Il eut soin, toutefois, de fermer les volets et

de mettre sur une table près de la fenêtre, une lampe allumée.

» Dix minutes après, toute la rue accordée aux filles de joie était en mouvement et on jasait sur l'événement.

» J'étais loin de me douter de tout cela lorsque je me présentai sur le seuil de notre maison et lorsque le monsieur au chapeau melon me dit à brûle-point d'un ton plus sévère: «Avez-vous fait, monsieur, de votre «camarade»? — «Je ne sais» — «que si, vous le savez bien. Il est mort!»

» Je ne souhaite à personne un pareil moment, et il me fallut quelques longues minutes pour être apte à penser et comprimer les battements de mon cœur. La colère, l'indignation et la douleur aussi, et la honte de tous ces regards, qui déchiraient toute ma personne, m'étouffaient, et c'est en balbutiant que je dis: «C'est (p. 15) bien, Monsieur, montons et nous nous expliquerons là haut.»

» Dans le lit, Vincent gisait complètement enveloppé par les draps, blotti en chien de fusil: il semblait inanimé. Doucement, bien doucement, je tâtai le corps dont la chaleur annonçait la vie assurément. Ce fut pour moi comme une reprise de toute mon intelligence et de mon énergie. Presque à voix basse, je dis au commissaire de police: «Veuillez, Monsieur, réveiller cet homme avec beaucoup de ménagements et, s'il demande après moi, dites-lui que je suis parti, pour Paris, ma vue pourrait lui être funeste. Je dois avouer qu'à partir de ce moment, le commissaire de police fut aussi convenable que possible, et, intelligemment, il envoya chercher un médecin et une voiture.

» Une fois réveillé, Vincent demanda après son camarade, puis sa pipe et son tabac, songea même à demander la boîte qui était en bas et contenait son argent. Un soupçon, sans doute! qui m'effleura étant déjà armé contre toute souffrance.

«Vincent fut conduit à l'hôpital où, aussitôt arrivé, son cerveau commença à battre la campagne.»

Ditselfde «verhaal» werd gedeeltelijk overgenomen o.m. door G. Cocquiot, op. cit., p. 181-187; Ch. Terrasse, op. cit., p. 120-126; Doiteau et Leroy, op. cit., p. 42-44; Nordenfalk, p. 109-110 (in Ned. vertaling).

(56) Brief 631.

(57) Nordenfalk, op. cit., p. 147.

(58) Brief 571.

(59) Avant et Après, p. 1.

(60) Idem, p. 13.

(61) Idem, p. 13.

(62) Idem, p. 14.

(63) Idem, p. 10.

(64) Brief 570.

(65) Idem, p. 12.

(66) De oorspronkelijke Franse tekst luidt: «Un drame s'était déroulé dans la ville d'Arles: Vincent, pris d'une accès incompréhensible, s'était tranché une oreille et l'avait portée à une amie, dans un lieu de prostitution; la fille

qui croyait à un plus galant cadeau avait ouvert le paquet; à la vue du sang, elle s'était évanouie. Cependant, Van Gogh avait pris la fuite et était venu se coucher chez lui, à la petite maison jaune de la place Lamartine. La gendarmerie, prévenue, ouvrit une enquête. Gauguin, qui cette nuit là était absent, ignorait tout. Vers le matin, il se rendait à la petite maison, il fut appréhendé par le commissaire de police, qui l'accusa d'avoir tué Vincent. Heureusement Gauguin était un homme de sang-froid, il persuada au commissaire de poursuivre ses perquisitions et d'ouvrir la porte du logis. On dut la forcer, Van Gogh s'étant verrouillé en rentrant. On la visita, le sang était partout. Enfin on arriva à sa chambre, et on le trouva dans son lit. Sa blessure avait tellement saignée qu'il avait perdu le sens. «Secouez le donc,» dit Gauguin. A force de le secouer, Vincent revint à lui et tout s'expliqua. On le banda et on écrivit à Théodore, tandis que Gauguin revenait immédiatement à Paris.» (E. Bernards voorwoord in Volland. Lettres de Vincent Van Gogh à Emile Bernard, p. 17 vv.)

(67) Brief 571.

(68) Journal de l'arrondissement d'Arles, paraissant tous les dimanches, 24e année, n° 53, 30-12-1888, p. 3, 1ère colonne, sous «chronique locale». Vgl. Bulletin of the Art Institute of Chicago. March 1935: Vol. XXIX, number 3, Daniel Catton Rich., Gauguin in Arles, p. 34 vv.

Het andere plaatselijk blad, «L'Homme de Bronze», journal de l'Arrondissement d'Arles, 10e Jg. n° 480, 23-12-1888 tot/met n° 499 (5-5-1889) vermeld niets.

In het stadsarchief van Arles bestaat geen enkel document (meer)?

In «Le carnet de Paul Gauguin» van René Huyghe. Quatre chemins. Editart. Paris 1952, bevindt zich een caricatuur van de politiecommissaris, met onderschrift van Gauguin «Je suis le commissaire central» (p. 22), wijl op p. 21 een tekening van Gauguin de commissaris afbeeldt, staand vóór een schildersezel en een naaktfiguur bekijkend. Onderschrift (van Gauguin) «Vous faites de la peinture!»

(69) Zie Rép. gén. alphab. drt. français. Rec. Sirey. 1888-1895. III. V^o Aliéné — Aliénation mentale.

In dat verband: zie ook P. Van Drooghenbroeck «A propos du projet de loi français sur les délinquents mentalement anormaux», in Rev. drt. pén. crim. 1940, p. 78 vv. (Wetsvoorstel, neergelegd op 8-6-1937 in de Franse Senaat, en zeer ernstig geïnspireerd door onze Wet van 9-4-1930.) Zie ook Rép. drt. crim. et de procéd. pén., I, 1953, V^o Aliénés, n° 4.

(69bis) Antonin Artaud. Van Gogh, le suicidé de la société. K. Paris, 1947.

(70) Brief 573.

(71) Camus, op. cit., p. 339.

(72) Oskar Kokoschka. Van Goghs influence on modern painting. In «Mededelingen, enz.» 8e Jg. 1953, n° 5-6, p. 80.

(73) Cohen Goetschalck, gecit. Kraus, op. cit. (1941), p. 985.

(74) Brief 573.

Antwoord van Mr Herman VAN DER DONCKT Stafhouder der Balie van Antwerpen

In dit praetorium kon geen passender rede uitgesproken worden door een advocaat dan een pleidooi om vrijpraak.

Thans zou het ogenblik voor de juryleden — wij allen hier aanwezig — aangebroken zijn om ons in de zaal der beraadslagingen terug te trekken en een antwoord te geven op de rituele vragen, reeds zo vaak in deze Assisenzaal gesteld. Ik ben ervan overtuigd dat deze beraadslaging zeer weinig tijd zou vergen en dat het dubbele «neen» uw cliënt, waarvoor u zo schitterend hebt gepleit, dadelijk vrij zou doen uitgaan.

Van het begin tot het einde hebt U onze aandacht geboeid: actueel, raak, precies, in de rijke, keurige en sierlijke taal, die wij van U verwacht hadden, vol begeestering en overtuiging, hebt U de feiten geschetst, de getuigenissen ontleed, het broze ervan doen uitschijnen en tenslotte bewezen dat niet bewezen is...

En nu weet ik wel dat sommigen zullen zeggen dat niet alle elementen aanwezig zijn om een oordeel te vellen, dat de verjaring ook een andere dan een louter processuele rol vervult, dat immers de tijd veel herinneringen wegvaagt en dat de feiten best zo spoedig mogelijk — dus niet na meerdere tientallen jaren — aan de appreciatie der rechters dienen onderworpen.

Doch dit bezwaar is niet ernstig, want uw uitmunten- de begroef ging veel verder dan de enkele ontleding van twee incidenten in het leven van Vincent Van

Gogh. U hebt de diepste roerselen van zijn intens ziele- leven doorpeild. U hebt hem ons voorgesteld in zijn innerlijke verscheurdheid, zijn nooit voldane en steeds weer heropflakkerende drang naar geluk, zijn pijnlijke vertwijfeling, zijn schrijnende actualiteit.

En daarom, mijn waarde Confrater, houd ik eraan U zo bijzonder geluk te wensen.

Het is niet de eerste maal dat U in deze statige gerechtszaal het woord voert. Steeds hebt U de U opgedragen taak met enthousiasme en uitzonderlijke bekwaamheid waargenomen. Door uw oratorisch talent hebt U menig succes geoogst, maar wellicht nog meer door uw bekommernis om steeds verder te gaan dan de rauwe materialiteit der feiten, om in de beschuldigde eerst de mens te zien en niets onverlet te laten om die mens in zijn unieke verschijning te begrijpen.

Zo deed U ook met Vincent Van Gogh. U zijt met hem gaan spreken te Arles en te Auvers-sur-Oise en... U hebt begrepen. Na uw betoog, begrijpen ook wij zoveel beter de man die ontzettend veel geleden heeft door het onbegrip van zijn omgeving en zijn tijd.

Tal van buitengewoon belangrijke problemen hebt U aangesneden. Het ware niet geoorloofd dat ik U op de voet zou volgen en met U punt voor punt een dialoog zou voeren.

Gaarne wil ik mij tot één aspect van uw betoog beperken.

Elke schepping streeft naar een wijziging van de bestaande orde. Is het nu onvermijdelijk dat deze orde door de kunstschepping zo zou worden geschokt, dat zij de kunstenaar van zich afstoot en dat de verstoteling in verbitterde opstand komen moet tegen de bestaande levensnormen?

Is er aan de keuze, vóór dewelke U ons hebt gesteld, de keuze tussen de enthousiaste drang naar grootheid en de bewuste aanvaarding van het geordende leven, dan niet te ontkomen? Kan een heroïsche levensopvatting dan niet verzoend worden met de serene wijsheid en de sociale aanpassing?

Ik zou kunnen antwoorden met de woorden van iemand, wiens getuigenis kostbaar is, want hij stierf als een held: Antoine de St Exupéry: « Seigneur, » rattache-moi à l'arbre dont je suis, je n'ai plus de » sens si je suis seul. Qu'on appuie sur moi. Que » j'appuie sur l'autre. Que tes hiérarchies me con- » traignent. Je suis ici défait et provisoire. J'ai besoin » d'être. »

Maar ook in hetgeen wordt genoemd het dagelijks leven, ontmoeten wij het probleem en stellen wij vast dat het wordt opgelost door mensen die zonder enige concessie aan huichelarij en leugen, in eerlijkheid en eenvoud, hun leven harmoniëren met de eisen der samenleving, ofschoon zij voortdurend het gevaar lopen de sluitbomen der wetten en sociale vooroordelen voor zich te zien neerlaten.

Wordt de magistraat of de advocaat niet vaak geplaatst voor het probleem van de onvolmaaktheid der wetten? Merkt hij niet vaak dat de wetgever onmogelijk de oneindig-wisselende en steeds wijkende realiteit tijdig kan achterhalen, doorpeilen en in nieuwe, veranderende rechtsvormen kan omzetten?

En zal hij dan niet aanvoelen, soms pijnlijk-scherp, de tegenstellingen verwekt door zijn streven naar hervorming?

Maar de kunstenaar dan? Het genie?

Het komt mij voor dat, bewonderenswaardige voorbeelden — waarin wellicht een zeker paralelisme met Van Gogh's levensdrame schuilt — ons aantonen dat echte kunst, gedreven door een volstrekte oprechtheid tegenover zichzelf, door een grenzeloze overgave aan zijn persoonlijke lotsbestemming niet fataal moet leiden tot zelfvernietiging en tot ondergang in de samenleving, maar dat zij integendeel, soms ten koste van de pijnlijkste verscheurdheid en doorheen de smartelijkste ervaringen, kan uitgroeien tot een heerlijke harmonie in de uiteindelijke éénmaking der persoonlijkheid.

Weze het, zoals Don Quichotte, in het uur van zijn serene dood. Voorwaar een navrante geschiedenis, deze van de rusteloze verstoteling, steeds bereid anderen het beste van zichzelf te geven, steeds hunkerend naar onbereikbare liefde, maar daarbij zo onevenwichtig dat men heeft kunnen zeggen dat Cervantes, met de nauwgezetheid van een psychiater, een « mooi geval » van geestesverbijstering heeft beschreven; de lange kreet van een mens die door het leven is ontgoocheld en die zijn ellendig en glorievol bestaan bezingt. En toch, langzamerhand, doorheen de ontelbare wisselvalligheden van zijn erbarmelijk bestaan, rijst de ontroerende gestalte van de beheersing en van de supreme vrijheid. De veroveringen van het ultieme uur geven niet alleen het slotakkoord, maar ook de toonaard van een gans bestaan. Don Quichotte — zo luidt zijn graf-schrift op de laatste bladzijde — « stierf als een wijze, hij die leefde als een dwaas. »

Even heilzaam was de Prometheus-gang van Dokter Faust. Indien de vermetele geleerde uiteindelijk tot het besef komt dat hij geen hoger doel moet nastreven dan de mensen lief te hebben, en tevens dat hij daarom, met al zijn vurige vermogens, rang moet nemen in de samenleving, dan is dit het gevolg van een evolutie, die als de getrouwe weerklink luidt van Goethe's levenservaring. Niet steeds is Goethe de olympische figuur geweest, welke wij ons bij voorkeur voorstellen. Impulsief, heftig, uitermate kwetsbaar, soms ruw en aanstotelijk, gedreven door een overgevoeligheid, waarvan zelfs beweerd werd dat zij uitgesproken pathologisch was, heeft de jonge Goethe te kampen met een opstandig genie, dat hem elk sociaal conformisme doet verwerpen.

Geen wonder dat de eerste jaren te Frankfurt en te Weimar verliepen in een « blijde en losbandige waanzin ».

Maar de kracht van zijn genie zal hem toch niet uit de samenleving verbannen. Weldra laat hij de vernietigende introspectie en de exaltatie van het « ik » varen. Hij aanvaardt de sociale banden, en hij keert zich gans naar de harmonische opbouw zijner persoonlijkheid in de verwezenlijking van het « rein menselijks » ideaal. En hoewel wij thans nog bezwaarlijk voor onze problemen een antwoord kunnen gaan zoeken in de stille en te rustig-gesloten vertrekken van de Wijze van Weimar, toch blijft Goethe een groot getuige van dit gezegde: dat authentiek kunstenaarschap en opstand tegen natuur en samenleving elkaar niet postuleren en dat de onvermijdelijke strijd van het genie tegen de starheid en de loomheid van een gemeenschap kan worden opgelost in een spanning, die voor beiden wederzijds verrijking betekent.

Ieder mens, gedreven door de tegenstrijdige componenten van zijn natuur, draagt in zich de stempel van een dramatische dualiteit. Bij sommigen is de verscheuring voltrokken en blijkt de kloof onoverbrugbaar; de persoonlijkheid wordt uiteengereten; de logische continuïteit in het levensbeeld vervaagt of verdwijnt.

Men geraakt in het troosteloos veld der abnormaliteit.

Moeilijk valt het te ontkennen dat Van Gogh de kenmerken vertoont van een uitgesproken epileptische constitutie.

De epilepsie openbaart zich niet enkel in convulsieve crisissen en aanvallen van automatisme, welke er de meest in het oogspringende manifestaties van zijn, maar eveneens door een gemoedstoestand en een gedraging die eigen zijn aan deze ziekte: tijdelijk verdwijnen van het bewustzijn; vluchtneigingen, soms gepaard met aanvallen van woede, mutilaties of zelfmoordpogingen; een uiterste kwetsbaarheid, die de epileptiker bruusk agressief doet optreden om dan even vlug volkomen te bedaren; voeg daarbij een bestendige onvoldaanheid, een eeuwig klagen, kleinzielige bekommernissen naast de mooiste gevoelens van zelfopoffering, en U zult een eerste schets hebben van de epileptiër, wanneer ik daarbij niet verzuim te vermelden dat hij vooral uitzonderlijk « zintuiglijk » is en de vormen en kleuren intens waarneemt.

Past dit alles niet opvallend in grote mate op Van Gogh's levensbeeld, zoals het ons getrouw weergegeven wordt in zijn omvangrijke briefwisseling met zijn broer Theo?

Bijna elk van de kentekenen zouden wij kunnen illstrueren met feiten of gezegden uit Vincent's leven. Nemen wij slechts het laatste teken, de hypersensibiliteit en laten wij Vincent zelf aan het woord: « les émotions qui me prennent devant la nature vont » chez moi jusqu'à l'évanouissement et alors il en

» résulte une quinzaine de jours pendant lesquels je suis incapable de travailler. »

Dezelfde symptomen beheersen de figuur van een ander uitzonderlijk kunstenaar, een fulgurant litterair genie: Dostoiewski. Een even pijnlijk-verscheurd man, zelfzeker en verwaand, trots-misprijzend maar ook vol genegenheid, vergiffenis, liefde; dronkaard en welusteling, maar ook mysticus, die eraan denkt kloosterling te worden; samenzweerder tegen de Tsaar — de incarnatie van de gevestigde orde en hoogste schakel van alle sociale en familiale banden — maar die over zijn liefde tot zijn vader spreekt met woorden van oneindige tederheid en gekweld wordt door een obsederend, nimmer-wijkend schuldgevoel.

De veertigjarige Dostoiewski gelijkt treffend op Van Gogh, zoals wij hem kennen door het zelfportret geschilderd enkele dagen na het drama van het afgesneden oor; hetzelfde vertrokken masker, dezelfde strakke gelaatstreken, dezelfde koele blik, angstig gericht op eenzelfde onbarmhartige lotsbestemming!

En toch hoe dramatisch ook zijn bestaan moge geweest zijn, hoe schrijnend zijn doordringende analyse van de menselijke natuur, nooit storten wij met Dostoiewski in de uiteindelijke afgrond van de dood en van het niet. Nooit moeten wij de triomf beleven van het absurde en van de wanhoop. Steeds, en hartschijnlijk, streeft Dostoiewski naar de heropstanding en naar het menselijk geluk. Waar hij ons op haast ondraagbare wijze de verwoestende vermogens doet aanvoelen die de mens ondermijnen en de desagregatie bewerken van zijn wezen, tot de waanzin van Ivan Karamazov of tot de zelfmoord van Kirillov, schenkt hij ons tevens de opbeurende en sublieme visioenen van diegenen die, zoals een Aliocha of een prins Muichkine, de eenmaking van hun wezen bereiken door de volle aanvaarding van hun mensenlot.

De smartelijke faling der eersten, de afschuwelijke macht waarin zij uitgeput vergaan, verkondigen de noodlottige dwaling van hen, die slechts op eigen grondvesten hun leven hebben willen opbouwen, die hun — dikwijls, geniale — impulsen tot hun uiterste consequenties hebben doorgedreven, en die daarom in opstand komen tegen het gevestigde: natuur, gemeenschap, God.

Doet het dramatisch einde van Van Gogh ons niet denken aan deze sombere helden? Heeft de opstand van wie verklaarde dat hij alles kon missen, tot zelfs God, dat hij slechts één waarde erkende « la puissance de créer... qui est ma vie » geen haast luciferaanse klank, die als verre echo zijn eigen vernietiging verkondigt?

Denkt men niet aan zovele anderen, die ook de volledige spontaneïteit van de kunstenaar in het middenpunt van hun leven hadden gesteld, vrij van alle verlamdende banden, en die verzonken in de geestesverbijstering van een Nerval of een Baudelaire, in de capitulaties van een Verlaine, een Rimbaud, een Lautréamont, in de megalomanie van Nietzsche's laatste jaren?

Zal deze opstand, logisch voltrokken, niet leiden, langsheen de experimenten van het expressionisme, tot de hedendaagse verwarringen in de kunst? De mens-schepper is meester van de wereld der vormen en der dromen, maar in deze ijelijke en onverbidelijke wereld, die hij zichzelf heeft gegeven, is het leven niet langer mogelijk, en wij zien onze tijdgenoten dolen als bewoners van een vreemd geworden planeet, die door geen impuls van het hart meer wordt verwarmd, als schaduwen die glijden tussen asphalt, beton en machines, slechts gehoorzaamend aan een wrede, onmeedogend, absurd noodlot.

Bij deze fundamentele opstandelingen zullen wij evenwel Van Gogh niet scharen, al weze zijn inadaptatie onloochenbaar. Want hij zoekt geen welbehagen in zijn steeds herhaalde nederlagen; na iedere mislukking neemt hij de wapens terug op; na iedere crisis haast hij zich met een heroïsche spoed, om zijn reeds opnieuw bedreigde overwinning op het leven te vieren in zijn overgelijkelijke werken; hij laat de zo zeer geliefde natuur tot zijn diepste wezen doordringen, om er te laaien met al de densiteit van haar diepe lichtende kleuren.

In haar vindt hij zijn bevrijding: getuige daarvan hetgeen hij schreef te St Remy: « ce que j'espère... » c'est que la famille soit pour toi ce qu'est pour moi » la nature, les mottes de terre l'herbe, le blé jaune, » le paysan, c.-à.-d. que tu trouves dans ton amour » pour les gens de quoi non seulement travailler, mais » de quoi te consoler et te refaire, alors qu'on en a » besoin. »

* * *

Mevrouwen, Mijne Heren,

Tijdens het verlopen rechterlijk jaar zijn twee onzer confraters ons ontvallen.

Meester *Walter De Vriendt* overleed op de leeftijd van 70 jaar. Alleen de ouderen onder ons hebben hem gekend aan de Balie. Hij had immers elke activiteit als advocaat practisch stilgelegd sedert 1935.

Doch hij bleef ten eerste gehecht aan onze Balie en beschouwde het dragen van de titel van advocaat als de voornaamste der talrijke onderscheidingen waarmee hij werd vereerd.

Als lid van de Academie van Zeewezen en als dagbladschrijver — het dagblad « *Le Matin* » had hem de Maritieme rubriek toevertrouwd — heeft hij met gezag en talent de belangen der Antwerpse haven verdedigd.

Als voornaam letterkundige heeft hij verscheidene romans gepubliceerd; enkele dagen vóór zijn overlijden had hij de laatste hand gelegd aan hetgeen hij zelf had genoemd « zijn levenswerk »: « *La Philosophie de l'Art* ».

Diegenen onder ons die hem hebben gekend zullen de trouwe herinnering bewaren aan deze uitstekende confrater, aan zijn minzame omgang, zijn hoffelijkheid, zijn voornaamheid, en, boven al deze deugden uitschitterend, zijn bescheidenheid.

Deze vond haar laatste uiting in zijn wilsbeschikking begraven te worden in alle eenvoud op het landelijk kerkhof te Westmalle in de Antwerpse Kempen.

Naar Mevrouw *Walter De Vriendt*, de trouwe gezellin van zijn leven en van zijn werk, gaat onze innige sympathie.

* * *

Op 6 Juli overleed Mr *Albert Spruyt*, op de leeftijd van 85 jaar.

Schitterende studiën aan de Hogeschool te Leuven, ijverige stage bij Mr Van Zuylén, nadien actieve medewerking bij zijn patroon.

Mr Spruyt bekleedde aan de Balie zeer spoedig een der vooraanstaande plaatsen en gedurende meer dan vijftig jaar heeft hij het beroep van advocaat uitgeoefend met een talent en een toewijding, die zelden of nooit werden overtroffen of zelf geëvenaard.

Zijn diepe juridische kennis, zijn onbegrensde toewijding, zijn overtuigende welsprekendheid, zijn onversterbare sereniteit te midden van de meest gepassioneerde debatten, zijn zedelijk gezag verwekten eenieders bewondering.

Indien hij weinig of geen deel nam aan hetgeen men noemt «het Balieleven» en eerder teruggetrokken leefde n zijn werkkamer, indien hij de eerbetuigingen, waarop hij rechtmatig aanspraak had kunnen maken, steeds heeft afgewezen, toch is Mr Albert Spruyt gedurende een halve eeuw de eer en de luister geweest van de Balie, tot dewelke hij behoorde.

Van zijn beroep had hij de meest verheven opvatting; zijn enige betrachting was de belangen, die hem waren toevertrouwd, met onbegrensde toewijding te behartigen; de enige beloning die hij aanvaardde was de achting zijner tegenstrevers en de voldoening zijn plicht te hebben vervuld.

Vóór enkele jaren heeft Mr Albert Spruyt zijn afschrijving gevraagd van de Tabel der Orde. Hij oordeelde dat zijn hoge ouderdom hem niet meer toeliet de zware plichten te vervullen die aan het beroep van advocaat zijn verbonden.

Deze afschrijving heeft echter de banden die hem met de Balie verenigden, niet verbroken.

Hij is een der onzen gebleven.

Het is een gebiedende plicht met eerbied en tevens met dankbaarheid de nagedachtenis op te roepen van deze grote advocaat.

Zijn aandenken blijft levending onder ons.

Aan Mevrouw Albert Spruyt betuigen wij nogmaals onze eerbiedige en diepgevoelde sympathie.

* * *

Mijn jonge Confraters stagiaires,

Het is met het grootste genoegen dat ik U welkom heet aan onze Balie en de gelegenheid te baat neem om U te wijzen op de voornaamste eigenschappen van het beroep dat U hebt gekozen en op de plichten die eraan zijn verbonden.

Ik moet U in de eerste plaats aanbevelen, U, met ijver en volharding te volmaken in de studie van het recht en in de beoefening der rechtspraktijk.

Mag ik erop wijzen dat de techniek van uw beroep best zal aangeleerd worden door met de meeste regelmatigheid te werken in het kabinet van uw patroon. U zult trouwens al spoedig ondervinden hoe veilig en hoe aangenaam het is de onontbeerlijke richtlijnen en aanbevelingen van uw patroon te mogen ontvangen.

Woont ook regelmatig de zittingen der verschillende rechtsmachten bij.

Maar de meest degelijke voorbereiding zal wel bestaan in de nauwgezetheid en de toewijding waarmede U de Pro Deo-zaken, die het Bureel voor Kosteloze Raadplegingen U toevertrouwt, zult behandelen.

U vervult hier trouwens een sociale plicht.

Het is hier niet de plaats te onderzoeken hoe sommige misbruiken dienen uitgeroeid te worden en of het niet betaamt dat de wetgever schikkingen zou treffen met het oog op een rechtmatige bezoldiging van het werk dat door de stagiaires wordt gepresteerd ten voordele van de gemeenschap; maar steeds zult U dienen indachtig te zijn dat de behoeftigen recht hebben op bijstand, dat U ertoe aangewezen zijt deze bijstand te verlenen, dat het vervullen dezer taak precies een der kenmerken is van de verheven zending der advocatuur; dat de advocaat die enkel tot doel zou hebben zijn bijstand aan de rechtsonderhorigen te verlenen in verhouding met het persoonlijk voordeel, dat hij uit zijn tussenkomst zal halen, de naam van advocaat niet waardig is; de belangloosheid, die een der voornaamste eigenschappen is en blijven moet van ons beroep — want zij is de waarborg onzer toewijding — zult U het best aanleren door uw bijstand te schenken aan de behoeftigen, omdat U daarin zult leren U zelf volledig te geven aan uw beroep, zonder

andere betrachting dan mede te werken tot het zegenen van het Recht en uw sociale plicht als advocaat te vervullen.

Wanneer U aldus, mijn jonge confraters, wetenschappelijk onderlegd zijt en vertrouwd met de techniek van uw beroep, zijt U nog niet een advocaat in de echte zin van het woord; om dit te worden moet gans uw wezen doordrongen zijn van de ethische eigenschappen van het beroep van advocaat: onverpoosde arbeid — onbaatzuchtigheid — grenzeloze opofferingsgeest — hulpvaardigheid — rechtschapenheid — eerlijkheid — loyauteit en kiesheid in uw betrekkingen met uw cliënten, met uw confraters en tegenover de rechters; het onderhouden en beoefenen der confraterniteit in haar veelzijdige aspecten; het bewaren en onderhouden van de geest van onafhankelijkheid die wij minder dan ooit mogen prijsgeven; en boven dit alles de liefde voor uw beroep, zonder dewelke geen roeping bestaat en ook geen hoop op welslagen in uw carrière.

Bij velen onder U, mijn jonge confraters, zal de geestdrift waarmede gij tot de advocatuur zijt toegetreden, spoedig geluwd zijn en vele illusies zullen gedooft worden.

Men zal U voorhouden dat de Balie geen bemoedigende vooruitzichten meer biedt; dat het vormen van een cliënteel gepaard gaat met de grootste moeilijkheden en in vele gevallen eerder de vrucht is van persoonlijke relaties dan van professionele bekwaamheid.

Wij moeten het durven erkennen dat voor velen de moeilijkheden groot zijn en dat het niet te verwonderen is dat vele stagiaires al spoedig de Balie verlaten om in de magistratuur, in de administratie, in handel of nijverheid een loopbaan te vinden welke grotere materiële voordelen biedt, en minstens een verzekerd levensminimum.

Maar ook hen, die hun stagejaren beschouwen als een wachttijd om een andere werkkring te vinden, kan ik niet genoeg aansporen de eigenschappen van ons beroep, waaraan ik zoëven heb herinnerd, in de hoogste mate in ere te houden.

Het beoefenen der professionele deugden vormt de meest degelijke voorbereiding voor hen die later een openbaar ambt zullen bekleden, een leidende rol zullen spelen in de maatschappij en meer in het bijzonder voor hen die eens de edele en verheven zending van magistraat zullen vervullen.

Maar aan hen die in zich de diep ingewortelde roeping voelen van de advocaat en die besloten zijn, spijs alle moeilijkheden en teleurstellingen, te volharden, aan hen zeg ik: Hebt moed, mijn jonge confraters. Weest niet pessimist! Hebt vertrouwen in de toekomst!

Weest geduldig gedurende de eerste jaren; maar weest ervan overtuigd dat uw volharding, gesteund op onverpoosd werken en gepaard met het beoefenen der professionele deugden, vroeg of laat haar beloning zal vinden.

Een der voornaamste middelen, die voorhanden liggen om het welslagen uwer carrière te bevorderen, bestaat erin getrouw lid te zijn van de Vlaamse Conferentie der Balie en actief deel te nemen aan al haar werkzaamheden.

De Vlaamse Conferentie dient de algemene cultuur van haar leden door ontwikkelende voordrachten van de meest verscheiden aard op rechtskundig, wetenschappelijk, litterair en artistiek gebied.

De Balie moet een centrum blijven van algemene hoge cultuur, want ons beroep vraagt algemene belangstelling en ontwikkeling.

De Vlaamse Conferentie biedt ook de gelegenheid, door ontspanning en door vermaak, die vriendschapsbanden aan te snoeren die zoveel bijdragen tot het ontwikkelen en verstevigen van de confraterniteit.

U moogt er zich in verheugen, mijn jonge confraters, dat de Vlaamse Conferentie onder voorzitterschap staat van onze eminente confrater Mr Josse Mertens de Wilmars. Het werkprogramma dat hij ons heeft geschetst, is de schitterende realisaties waardig, door de Conferentie in de laatste jaren bereikt, dank zij het dynamisme, de geestdrift en de toewijding van haar bestuursleden.

De Raad der Orde weet dat hij op het bestuur der Vlaamse Conferentie mag rekenen om hem bij te staan in een der essentiële taken welke voor hem weggelegd is, nl. uw vorming en uw opleiding.

U zult tevens in de Vlaamse Conferentie opbeuring en aanmoediging vinden om met moed en vertrouwen de door U gekozen loopbaan te bewandelen.

Het is de vurige wens van uw Stafhouder en van al uw confraters dat U, in de uitoefening van uw beroep, de verwezenlijking zoudt bereiken van al uw idealen.

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr J. MERTENS DE WILMARS Voorzitter van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Van het ene jaar in het andere, op hetzelfde tijdstip, in dezelfde trant, schier in dezelfde vormen, hernieuwt zich deze Plechtige Openingszitting.

Des te dankbaarder is de Vlaamse Conferentie gestemd t.o.v. de overheidspersonen en het uitgelezen gehoor, die ons met hun aanwezigheid vereren en getuigen van hun genegenheid voor de denkbeelden en geplogenheden die wij als een erfgoed ontvingen, die wij pogen te onderhouden en, verrijkt, verder over te dragen.

Want deze plechtigheid is hernieuwing, geen herhaling; zij wil doen kennen de geest van een instelling eerder dan die instelling zelf; zij betekent traditie en niet vormelijkheid.

Deze traditie is diegene welke in de naam van onze conferentie staat geschreven. Het is Vlaamse traditie en traditie van de Balie. Het is traditie van een Vlaamse Balie.

Het wezen van een traditie is dat zij toekomst heeft.

Wij geloven diep in de toekomst van het Vlaamse Rechtsleven, waarin rechtsbedeling, taal en cultuur tot een harmonisch geheel groeien zodat de universele waarden van het rechtsgevoel de kleur en de geuren verkrijgen en de ongedwongenheid van het ons eigen geestelijk landschap; de hartelijkheid van het welig vaderhuis waarin God ons liet geboren worden.

Dat gij in dit geloof deelt, en daarom hier aanwezig zijt, daarvoor danken wij, in de eerste plaats U, Mijnheer de Stafhouder. Ik reken het mij tot een bijzonder voorrecht dat ik, tussen de eerste, bij een plechtige gelegenheid, U mag begroeten als het hoofd van onze orde.

Gij zijt met de Balie vergroeid. Zij heeft uw leven gevuld.

Reeds vele jaren heeft de keuze van uw confraters U zitting gegeven in de Raad der Orde. Gij hebt op deze Balie mede de stempel gedrukt van uw karaktervastheid, uw kennis van mensen en zaken, van uw rechtschapenheid en uwe goedheid. Thans met de ervaring van het gezag en het gezag van de ervaring, treedt U vooraan, als de drager van de enige soort macht die, wie er mede bekleed is, in hoge mate eert: macht over onafhankelijke mensen.

In U erkennen wij het beste deel van ons zelf en daarom is het dat wij, met vreugde en eerbied, met vertrouwen en fierheid, U een voorspoedig batonnaat toewensen.

Ook uwe aanwezigheid, Mijnheer de Minister van justitie, stellen wij zeer bijzonder op prijs. Deze Balie waarvan U lid zijt, erkent in de gezagdrager de advocaat van het gemenebest.

Gij hebt de mooiste cliënt die men zich dromen kan: Uw eigen land. Het is niet steeds een zeer trouwe cliënt maar bij U komt hij geregeld terug en in alle confraterniteit gaat deze Balie daarop fier en wenst U daarmede geluk.

Mijnheer de Eerste Voorzitter van de Raad van State, wij zijn vereerd door de genegenheid die U onze conferentie en onze balie betuigt met uwe trouwe aanwezigheid op deze feestelijke zitting.

Wij zien daarin het bewijs dat, onder uw bekwame leiding, ons Hoogst Administratief Rechtscollege voor de vervulling van haar taak vertrouwt op de medewerking van de Balie. In het debat voor de Raad van State voelen wij ons soms wat onwennig, nooit echter overbodig en daarom is deze, uwe blijk van genegenheid, ons kostbaar.

Mijnheer de Eerste Voorzitter van het Hof van Beroep, in U begroeten wij met eerbied de hoogste autoriteit van een rechtsgebied waar beide landstalen op een voet van volkomen gelijkheid aan de rechtsbedeling vorm en inhoud geven.

De Vlaamse Conferentie vleit zich met de hoop aan deze taak niet onverdienstelijk mede te werken, waar zij het Vlaamse Rechtsleven naar best vermogen bevordert. Daarom waarderen wij in de hoogste mate dat U deze openingszitting met uw aanwezigheid wil opluisteren.

In dezelfde geest zeggen wij ook U, Mijnheer de Eerste Voorzitter van het Krijgshof dank, en begroeten wij tevens de heren voorzitters en raadsheren van het Hof, de heer Procureur Generaal en de Magistraten van het Parket Generaal.

Mijnheer de Voorzitter van de Rechtbank, het is traditie dat men U dank zegt omdat gij elk jaar welwillend deze zaal ter beschikking van de Vlaamse Conferentie stelt. Deze traditie doet U te kort.

Wij brengen U gaarne hulde, niet alleen omdat U ons de nodige fysieke ruimte gunt, maar wel in de eerste plaats, omdat U in deze rechtbank een zo gunstige geestelijke ruimte hebt weten te scheppen waarin de Balie haar taak mag vervullen.

Voor eens staat een advocaat op de plaats die in deze zaal aan uw ambt, Mijnheer de Procureur des Konings, is voorbehouden. Dat U er aan houdt dit ongewone schouwspel met uw aanwezigheid, niet alleen te verschonen, maar tevens op te luisteren, stemt ons tot dankbaarheid.

Ook weten wij in hoogste mate te waarderen de aanwezigheid van de heer Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel, van de heer Krijgsauditeur, van de magistraten van het Arbeidsgerecht en tevens van

de burgerlijke overheden, die hoewel staande buiten de onmiddellijke kring van de rechtsbedeling ons toch vereren met het bijwonen van deze plechtigheid. Zeer bijzonder noem ik in dit verband Colonel Clement, bevelhebber der Provincie, hij is een trouwe vriend en een graag geziene eregast van de Vlaamse Conferentie.

Ik groet van harte de vertegenwoordigers der uitstekende balies en conferenties.

Mr Nysingh, wij zien U graag terugkomen als afgevaardigde van de heer Deken der Orde van Advocaten bij de Hoge Raad der Nederlanden, gij die zoveel jaren als deken ons de eer hebt betuigd op onze Openingszittingen aanwezig te zijn.

Wij wensen dat U nog meer dat soort recidive kunt plegen.

A Me Poudenx, délégué du batonnier près la Cour d'Appel de Paris et à nos confrères de la Conférence du Stage, parceque eux aussi nous témoignent cette forme la plus fine de l'amitié qui est, non pas de venir, mais de revenir, je redis simplement les mots de très cordiale bienvenue qu'ils ont déjà entendus sur les lèvres et venant du cœur de mes prédécesseurs. Ce que peut en faire le prix, ce n'est pas qu'ils sont éloquents, c'est qu'ils vous sont familiers.

Aan Mr Marc Vaes, Voorzitter van de Conférence du Jeune Barreau, zeg ik dank voor zijn aanwezigheid. Zij getuigt van een traditie van vriendschap tussen beide conferenties die, langzaam gegroeid, thans stevig is gevestigd en die wij willen onderhouden.

* * *

Bij de aanvang van de werkzaamheden der Vlaamse Conferentie vervult haar Voorzitter een taak die eigenlijk tot de bevoegdheid van zijn voorganger behoort want zij is de bekroning van zijn beleid: de proclamatie der uitslagen van de stagisten-prijskamp.

Dit jaar heeft de Jury de eerste prijs toegekend aan Mr Van Gelder voor zijn rede over de «Nederlandse Methode tot herziening van het Burgerlijk Wetboek», wyl de tweede prijs naar Mr Immler ging voor zijn verhandeling over «Absolute criteria van Donkenschap». Wij wensen deze beide confraters met deze verdiende onderscheiding geluk.

Mevrouwen, Mijne Heren,

U zult het mij gunnen dat ik de nieuwe ingeschreven confraters bijzonder van harte welkom heet, want in het teken van hun beginnende carrière staat eigenlijk deze feestelijke dag.

Waarde Confraters, ik zal U niet noemen mijn jonge confraters, omdat vanaf de eerste dag en vanaf het

eerste uur, tussen ons, jong of ouder, de wet, de confraternale wet van de gelijkheid heerst.

Onder de robe, in de gerechtszaal, voor de verdediging der U toevertrouwde belangen staat gij op voet van gelijkheid zelfs met uw stafhouder. Gij komt hier met een enorm krediet; aan U behoort het dit krediet te bewaren en veilig te stellen. Iedereen aan de Balie zal U daarin graag helpen.

De Vlaamse Conferentie begroet uwe inwijding in ons beroep met vreugde en nodigt U uit om aan haar werkzaamheden deel te nemen.

Op het Paleis zult U het subtiële spel van de confraterniteit leren spelen, in de Vlaamse Conferentie zullen wij U tonen hoe confraterniteit in vriendschap haar vervulling vindt.

Tussen de vele plichten die ons mooi beroep mooi maken is er een aan dewelke deze plechtigheid U met nadruk wil herinneren; de duurzame plicht van de welsprekendheid.

On ne tord pas le cou a l'éloquence, Paul Verlaine ten spijt.

Ook in deze schijnbaar nuchtere tijd van blote efficiency blijft de welsprekendheid, onder nieuwe vormen, geladen met de affectiviteit en met de passies van onze generatie, verfijnd met de aanwinst van onze groeiende cultuurschat het beste wapen in de strijd voor recht en rechtvaardigheid die uw leven gaat vullen.

Wij advocaten hebben tegenover ons zelf, tegenover ons beroep en tegenover ons volk in dit opzicht een taak te vervullen. Eert uw taal, hebt ze lief, zij is de draagster van onze ziel.

Om van die plicht te getuigen heeft de Vlaamse Conferentie dit jaar haar keuze gevestigd, eensgezind, op onze Confrater Meester Willy Calewaert. Dit bewijst dat wij strenge rechters en geen slechte kenners zijn.

Mijn waarde Confrater, Mr Calewaert, U hebt naam in deze balie. Door uw juridische kennissen, door uw uitgebreide cultuur, door uw talent als pleiter maar vooral door die edele passie die onafscheidbaar is van de echte belevenis van ons beroep hebt gij de eer die U vandaag te beurt valt ruimschoots verdient.

Gij hebt een onderwerp gekozen dat op het kruispunt ligt van twee domeinen waarmede U uitstekend vertrouwd bent: het strafrecht en de kunst. Geen onderwerp kon beter getuigen van die zorg die uw leven vult om in de beoefening van het recht naar de mens te zoeken.

Gij gaat de fantastische figuur van de arme Vincent belichten. Gij gaat pleiten, t.t.z. naar de waarheid zoeken die achter het schijnbeeld schuilt.

Mr Calewaert, om het masker van een mens, niet af te rukken, maar, zoals wij het vaak in ons beroep doen, met liefde af te nemen, geef ik U het woord.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 8 Maart 1954.

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. De Clippele.

Eerste Advocaat-Generaal : M. Janssens de Bisthoven.

Gemeente. — Bevoegdheid van de gemeenteraad om bij verordening de uitvoering van bouwwerken afhankelijk te stellen van een voorafgaande goedkeuring van de plannen.

Krachtens het recht om verordeningen van gemeentelijke politie uit te vaardigen, welk recht hun wordt toegekend door de Decreten van 14 December 1789 en van 16-24 Augustus 1790 en door artikel 87 Gemeentewet, zijn de gemeenteraden bevoegd de uitvoering van bouwwerken te onderwerpen aan de voorwaarde van voorafgaande goedkeuring van het plan met het oog op de veiligheid en de hygiëne van de doorgang op straten en pleinen, o.m. ten einde de materialen en de sterkte der op te richten gebouwen na te gaan, dit zonder onderscheid tussen de verschillende wegen en derhalve op het gehele grondgebied der gemeente. Deze verordeningen hebben geenszins tot voorwerp de instandhouding van de wegen, op zichzelf beschouwd. Die bevoegdheid van de gemeenteraden is niet opgeheven, noch gewijzigd door de wet van 1 Februari 1844.

Laatstgenoemde wet heeft immers een ander voorwerp, nl. door het vereisen van een voorafgaande toelating voor het oprichten van bouwwerken op gronden, die grenzen aan de openbare weg, de eerbiediging van de rooilijn te verzekeren, hetgeen verklaart dat dergelijke verordeningen enkele toepasselijk zijn op deze bepaalde gedeelten van het grondgebied van de gemeente.

Niet mogen worden verward wetsbepalingen, welke twee verschillende onderwerpen hebben, eensdeels de wet van 1 Februari 1844, welke tot voorwerp heeft de handhaving van de rooilijn en de krachtens deze wet uitgevaardigde verordeningen, en anderdeels de verordeningen van gemeentelijke politie, uitgevaardigd krachtens artikel 78 van de gemeentewet, welke tot voorwerp hebben de openbare veiligheid en gezondheid.

Pletinckx t/ Gemeente Dilbeek, b.p.

Gelet op het bestreden vonnis, op 22 Augustus 1953 gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel, beslissende in hoger beroep;

I. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing over de publieke vordering :

Over het enig middel : schending van artikel 3 van de wet van 28 Mei 1914 (vroeger artikel 15 van de wet van 1 Februari 1844),

doordat het bestreden vonnis aanlegger veroordeelt wegens overtreding van de artikelen 5 en 56 van het Reglement op de bouwwerken van 20 November 1913 van de gemeente Dilbeek, omdat hij veranderingen aan zijn huis heeft aangebracht zonder voorafgaande toelating van het gemeentebestuur,

zulks terwijl naar luid van voormeld artikel 3, de gemeenteraad in het belang van de instandhouding,

de bruikbaarheid en de schoonheid der openbare wegen verordeningen kan vaststellen betreffende de werken, doch die verordeningen het vrij genot der eigendommen slechts mogen verhinderen op een breedte van ten hoogste acht meter, gemeten vanaf de vastgestelde rooilijn; dat niet betwist wordt dat de werken door aanlegger uitgevoerd werden op een afstand van zeventien meter van deze rooilijn, zodat het Reglement niet toepasselijk is, daar het in strijd is met voormeld artikel 3;

Overwegende dat het bestreden vonnis er op wijst dat het Reglement geen verbod oplegt om op meer dan acht meter vanaf de vastgestelde rooilijn te bouwen;

Dat het derhalve op deze afstand de eigendommen niet belast met een erfdienstbaarheid non aedificandi en aldus het vrij genot aldaar niet verhindert;

Overwegende dat blijkt uit de vaststellingen van het vonnis en uit de stukken der rechtspleging dat aanlegger aan zijn huis veranderingen aangebracht had zonder voorafgaande toelating van het gemeentebestuur, te verlenen bij goedkeuring van de plannen der uit te voeren werken;

Overwegende dat de gemeenteraden krachtens het recht verordeningen van gemeentelijke politie uit te vaardigen, recht hun toegekend door de Decreten van 14 December 1789 en van 16, 24 Augustus 1790 en door artikel 78 van de Gemeentewet, de macht hebben de uitvoering van bouwwerken te onderwerpen aan de voorwaarde van een vooraf goed te keuren plan, met het oog op de veiligheid en de gezondheid van de doorgang op de straten en de pleinen, onder meer ten einde de materialen en de sterkte der op te richten gebouwen na te gaan, en dit zonder onderscheid tussen de verschillende wegen en derhalve op gans het grondgebied der gemeente;

Dat deze verordeningen geenszins tot voorwerp hebben de instandhouding van de wegen op zichzelf beschouwd;

Overwegende dat dit recht aan de gemeenteraden niet ontnomen werd, noch gewijzigd door de wet van 1 Februari 1844;

Overwegende immers dat deze laatste wet een ander voorwerp heeft, te weten door het vereisen voor een voorafgaande toelating voor de bouwwerken, palende aan de wegenis, onderworpen aan de verplichting een afstand te eerbiedigen, waar een rooilijn bestaat, de uitvoering en het behoud van de rooilijn te verzekeren, hetgeen verklaart dat dergelijke verordeningen enkel toepasselijk zijn op deze bepaalde delen van het grondgebied van de gemeente;

Overwegende derhalve dat het middel berust op een verwarring tussen wetsbepalingen, strekkende tot twee verschillende onderwerpen : enerzijds de wet van 1 Februari 1844, welke tot voorwerp heeft het behouden van de rooilijn en de verordeningen genomen bij toepassing van deze wet, en anderzijds de verordeningen van gemeentelijke politie, welke, zoals in deze zaak, tot voorwerp hebben de openbare veiligheid en gezondheid, uitgevaardigd krachtens artikel 78 van de Gemeentewet;

Waaruit volgt dat het middel naar recht faalt;

En overwegende dat de wezenlijke of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

II. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing over de eis van de burgerlijke partij:

Overwegende dat aanlegger geen bijzonder middel aanvoert;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 22 Maart 1954.

Voorzitter-Verslaggever: M. Wouters.

Procureur-Generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Strafvordering. — Niet door de Voorzitter en de Griffier ondertekende wijzigingen, bijvoegingen en doorhalingen in een strafvonnis.

De in een strafvonnis voorkomende wijzigingen, bijvoegingen en doorhalingen, waaraan geen authentiek karakter is verleend door de handtekeningen van de Voorzitter en van de Griffier, dienen als niet bestaand beschouwd te worden; bijgevolg kunnen zij niet de nietigheid van de procedure of van de beslissing ten gevolge hebben, tenzij de aangebrachte wijzigingen het vervullen van wezenlijke rechtsvormen betreffen of van formaliteiten, die op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven.

Van Snick Jozef.

Gelet op het bestreden vonnis, op 2 November 1953 gewezen door de Correctionele Rechtbank te Antwerpen, rechtdoende in hoger beroep;

Over het enig middel: schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 78 van het Wetboek van Strafvordering,

doordat het bestreden vonnis verscheidene doorhalingen en bijvoegingen vertoont, welke niet goedgekeurd werden door de rechters, die het vonnis hebben ondertekend, zodat niet kan uitgemaakt worden wat in werkelijkheid moet aangezien worden als zijnde doorgehaald en wat behouden moet blijven; dat het vonnis dienvolgens een reeks tegenstrijdigheden bevat en het onmogelijk is in te zien op welke wetsbepalingen de veroordeling steunt;

Overwegende dat de wijzigingen, bijvoegingen en doorhalingen, waaraan geen authentiek karakter gegeven is door de handtekeningen van de Voorzitter en de Griffier, als niet bestaande dienen beschouwd te worden; dat bijgevolg die wijzigingen, bijvoegingen en doorhalingen de nietigheid van de procedure of van de beslissing niet medebrengen, tenzij de aangebrachte wijzigingen het vervullen van substantiële rechtsvormen betreffen of van formaliteiten die op straf van nietigheid zijn voorgeschreven;

Dat ter zake de doorhalingen en bijvoegingen alleen verband houden met vermeldingen van het vonnis a quo of met niet substantiële of niet op straffe van nietigheid voorgeschreven formaliteiten;

Overwegende dat het bestreden vonnis geen tegenstrijdigheden bevat, noch omtrent de toegepaste wetsbepalingen;

En overwegende dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt eiser tot de kosten.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 22 Februari 1954.

Zetel: M.M. Vranckx, Voorzitter-Verslaggever;
Mast en Buch.

Auditoraat: Mr. Van Assche.

Advocaat: Mr. Fimmers.

1. Gemeentepersoneel. — Administratief personeel. — Tuchtregeling (1 tot 5).
2. Administratieve akten. — Geldigheid. — Vormen. — Recht van de verdediging (2 en 3).
3. Openbare ambtenaren. — Tuchtregeling. — Motieven der sanctie (4 en 5).
4. Administratieve akten. — Geldigheid. — Vormen. Motieven (4).
5. Amnestie, gratieverlening en voorwaardelijke veroordeling. — Amnestie (5).

1. De termijn van vijftien dagen, bepaald in het derde lid van artikel 85 van de Gemeentewet gaat in de dag na die waarop het gemeentebestuur van de beslissing der bestendige deputatie kennis heeft genomen.
2. Uit de toedracht van de zaak blijkt dat de rechten van verdediging van de gemeenteambtenaar in acht werden genomen.
3. De onnauwkeurige inlichtingen, die over de stand van de zaak in de loop der vernietigingsprocedure aan de belanghebbende werden gegeven, zijn niet van zodanige aard dat zij de geldigheid aantasten van het koninklijk besluit houdende uitspraak over het beroep door de gemeente ingesteld tegen de beslissing waarbij de bestendige deputatie aan de door de gemeenteraad uitgesproken ontzetting goedkeuring onthield.
4. Met de overweging dat de straf op in kracht van gewijsde gegane veroordelingen is gegrond, dient het koninklijk besluit van antwoord op de door de ambtenaar geproduceerde getuigenissen, die er toe strekken het laakbaar karakter van de gepleegde feiten weg te nemen.
5. Tegen de rechten van derden mag de bij de besluitwet van 20 September 1945 bepaalde amnestie niet worden ingebracht. Zij geeft de ontnomen ambten niet terug.

De gemeenteraad kan dientengevolge een ambtenaar ontzetten op grond van geamnestieerde veroordelingen.

Lommaert t/ Belgische Staat
(Minister van Binnenlandse Zaken).

Gezien het verzoekschrift dd. 27 Juli 1951;

Overwegende dat het beroep strekt tot de vernietiging van het koninklijk besluit dd. 8 Juni 1951, houdende inwilliging van het beroep door de gemeenteraad van Antwerpen bij beslissing dd. 11 September 1950 ingesteld tegen de beslissing van de bestendige deputatie van de provincie Antwerpen, en houdende bevestiging van de beslissingen dd. 8 Mei 1950, waarbij deze gemeenteraad verzoeker en vijf andere politieagenten uit hun ambt heeft ontzet;

Overwegende dat, bij arrest van het Hof van Beroep te Brussel dd. 30 Juni 1943, verzoeker werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie maanden om verschillende voorwerpen bedrieglijk te hebben weggenomen; dat bij beslissing van het college van burgemeester en schepenen der stad Antwerpen dd. 16 September 1943, goedgekeurd door de bestendige deputatie op 15 October 1943, verzoeker uit zijn ambt van politieagent werd ontzet met ingang van 12 Maart 1943;

Overwegende dat bovenvermelde beslissing dd. 16 September 1943 van het college van burgemeester en schepenen, waarbij de afzetting werd uitgesproken, nietig was bij toepassing van artikel 1, C, van de besluitwet van 5 Mei 1944 betreffende de besluiten genomen en de andere bestuursdaden verricht tijdens de vijandelijke bezetting door de secretarissen-generaal en door hen die dezer bevoegdheid hebben uitgeoefend; dat, anderzijds, voor bovenvermelde wanbedrijven, ingevolge de besluitwet van 20 September 1945, amnestie werd verleend aan verzoeker;

Overwegende dat het gemeentebestuur van Antwerpen de rechtspleging tot afzetting hernam; dat verzoeker zich verweerde bij brief dd. 27 Januari 1948, en liet gelden dat de hem ten laste gelegde feiten «plaats hadden einde 1942 en begin 1943 met dit verschil, dat boven vernoemde voorwerpen ontnomen zijn in huizen, verzegeld door de Duitse overheid» en dat hij «nooit gedacht of het inzicht had gehad deze voorwerpen van de tijdelijke afwezige personen bedrieglijk weg te nemen, maar wel ze te onttrekken aan de vijandelijke bezettende overheid»; dat verzoeker op 27 September 1949 werd onderhoord door een schepen en de stadssecretaris, beiden daartoe aangesteld door het college van burgemeester en schepenen; dat op 8 Mei 1950 de gemeenteraad in geheime zitting besliste verzoeker uit zijn ambt te ontzetten met ingang van 12 Maart 1943; dat deze beslissing o.a. steunde op de considerans dat «in acht genomen dat de amnestie, hem verleend bij besluitwet dd. 20 September 1945, niet wegneemt dat hij daden heeft gesteld, die onmogelijk kunnen worden geduld vanwege een politiebediende en dat zij, ingevolge artikel 7 van genoemde besluitwet, niet mag worden aangevoerd tegen de rechten van derden, in het huidige geval het stadsbestuur, dat bijgevolg vrij blijft elementen, die het nodige gezag missen en onbetrouwbaar zijn, uit zijn dienst te verwijderen»; dat, in zitting van 25 Augustus 1950, de bestendige deputatie van de provinciale raad besliste de beslissing van de gemeenteraad niet goed te keuren daar de straf der afzetting te zwaar was; dat bij schrijven dd. 29 Augustus 1950 de provinciale griffier de beslissing der bestendige deputatie mededeelde aan het stadsbestuur en in zitting van 11 September 1950 de gemeenteraad van deze beslissing kennis nam en besliste beroep in te stellen tegen deze beslissing; dat dit beroep, bij schrijven dd. 13 September 1950, door het college van burgemeester en schepenen werd ingesteld en dat, bij het bestreden koninklijk besluit dd. 8 Juni 1951, het beroep werd ingewilligd en beslist werd dat de beslissing dd. 8 Mei 1950 van de gemeenteraad in werking trad;

Overwegende dat verzoeker inroept dat de tegenpartij haar macht heeft overschreden door ten gronde uitspraak te doen op het beroep, niettegenstaande dit werd ingesteld nadat de termijn, bepaald bij het derde lid van artikel 85 der gemeentewet, was verstreken;

Overwegende dat de bij het derde lid van artikel 85 der gemeentewet bepaalde termijn van vijftien dagen ingaat met de dag die volgt op de dag waarop het gemeentebestuur kennis nam van de beslissing der

bestendige deputatie; dat ter zake de gemeenteraad op 11 September 1950 kennis heeft genomen van de beslissing der bestendige deputatie, welke hem op 29 Augustus 1950 was betekend geworden; dat het beroep werd ingesteld op 13 September 1950, zodat de bij het derde lid van boven vermeld artikel 85 bepaalde termijn werd nagekomen;

Overwegende dat verzoeker inroept dat de tegenpartij de rechten der verdediging heeft geschonden, door te weigeren de raadsman van verzoeker te horen in zijn middelen en besluiten en door in haar opeenvolgende antwoorden op onnauwkeurige wijze deze raadsman nopens het verloop der zaak te hebben ingelicht;

Overwegende dat verzoeker bij brief d.d. 27 Januari 1948 zijn verdedigingsmiddelen schriftelijk liet gelden en dat op 27 September 1949 een schepen en de stadssecretaris, daartoe aangesteld door het college van burgemeester en schepenen, hem onderhoorden; dat, bij nota d.d. 12 December 1950, de raadsman van verzoeker schriftelijk de verdediging voordroeg bij de tegenpartij; dat het onderhoor en het verweerschrift al de feiten betroffen die verzoeker werden ten laste gelegd; dat het recht der verdediging aldus werd nagekomen; dat het feit dat de Minister van Binnenlandse Zaken op 8 Juni 1951 liet weten dat hij de bevoegde dienst van zijn departement zou verzoeken de zaak met spoed te behandelen, terwijl de beslissing op die dag werd genomen, de regelmatigheid van het genomen besluit niet beïnvloedt; dat de onnauwkeurige inlichting d.d. 16 Juni 1951 van een inspecteur-generaal, volgens welke «de zaak kortelings haar beslag zal ontvangen» evenmin de geldigheid van het bestreden koninklijk besluit aantast;

Overwegende dat verzoeker inroept dat het bestreden koninklijk besluit niet genoegzaam is gemotiveerd daar het niet antwoordt op twee door hem ingenomen getuigenissen;

Overwegende dat verzoeker aan de tegenpartij twee schriftelijke verklaringen heeft overgelegd, die volgens hem bewijzen dat «de agenten de mondelinge toelating, ja zelfs het dringend verzoek hadden ontvangen van de gedeporteerde Joden om, zoveel mogelijk, hun bezit in veiligheid te brengen door tijdelijke toelating»; dat dit middel er toe strekte aan de gepleegde feiten hun laakbaar karakter te ontnemen; dat op dit middel echter is geantwoord door de overweging dat de straf der ontzetting gesteund is op in kracht van gewijsde gegane veroordelingen uitgesproken door het Hof van beroep te Brussel tegen verzoeker uit hoofde van diefstal; dat verzoeker de amnestie die hij genoot op grond van de besluitwet van 20 September 1945 ter zake niet kan inroepen; dat inderdaad luidens het eerste lid van artikel 5 dezer besluitwet, de amnestie niet mag worden aangevoerd tegen de rechten van derden, en luidens het eerste lid van artikel 7 der amnestie aan de veroordeelde de hem ontnomen eretekens, titels, graden, ambten, openbare betrekkingen en bedieningen niet teruggeeft; dat daaruit volgt dat de beslissing van de gemeenteraad van Antwerpen op de bovenvermelde veroordeling kan steunen;

Overwegende dat het beroep niet is gegrond,

(Verwerping — kosten ten laste van verzoeker).

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e Kamer. — 7 Mei 1954.

Voorzitter : M. Hodüm.

Raadsheren : M.M. Hallemans en Verwilghen.

O. M. : M. Dijckmans, advocaat-generaal.

Advocaten : Mrs E. Van Dessel en Ch. Tieleman.

Wegenverkeer. — Recht van voorrang van de gebruiker van een hoofdweg en verplichtingen van de gebruiker van een secundaire weg.

De berijder van een hoofdweg kan van zijn recht van voorrang gebruik maken zonder rekening te moeten houden met het ongeoorloofde en derhalve onwaarschijnlijke en onvoorzienbaar opdagen van de auto van een gebruiker van een secundaire weg. Dit geldt zelfs, indien hij de berijder van de hoofdweg mocht hebben ingehaald met overtreding van art. 36 van het Algemeen Verkeersreglement, wanneer het oorzakelijk verband ontbreekt tussen de ongeoorloofde wijze van inhalen en de botsing, die zich niet had kunnen voordoen, zo de gebruiker van de secundaire weg zijn verplichtingen had nageleefd.

O.M. en b.p. P.L. Olbrechts t/ C. H. Van Haelewijn.

Overwegende dat de beroepen tijdig en regelmatig zijn ingesteld;

Overwegende dat de fout, bedreven door eerste verdachte Van Haelewijn, vaststaat;

Dat als weggebruiker van de Ontmijnerslaan, secundaire weg ten opzichte van de de Smet de Nayerlaan, hoofdbaan met meer dan een rijweg, eerste verdachte Van Haelewijn de prioriteit verschuldigd was aan tweede verdachte Olbrechts, die op bedoelde hoofdbaan zijn weg vervolgde;

Dat de fout van eerste verdachte Van Haelewijn des te zwaarder voorkomt, daar hij reeds in de Ontmijnerslaan met grote snelheid reed, welke hij volgens ooggetuige Nijs ter hoogte der aansluiting nog verhoogd heeft met de bedoeling de aankomende vrachtauto met aanhangwagen op het kruispunt nog vóór te zijn;

Dat de roekeloosheid van eerste verdachte Van Haelewijn daarenboven gepaard ging met blijkbare onachtzaamheid, daar waar volgens zijn eigen bekentenis ter zitting hij de auto Vauxhall van tweede verdachte Olbrechts eerst heeft opgemerkt op het ogenblik der botsing; dat mits bij de uitrij der Ontmijnerslaan op dergelijke wijze te vertragen en aandachtig te zijn, eerste verdachte Van Haelewijn ongetwijfeld over een voldoende gezichtsveld op zijn linker kant kon beschikken om gans het verkeer in stadsrichting in ogeschouw te nemen en derhalve de Vauxhall tijdig van achter de vrachtauto te zien opdagen; dat hij integendeel ten onrechte naar rechts is blijven uitzien, terwijl de botsing van links geschiedde, toen hij nog naar rechts keek (zie st. II, p.v. 13.013. Pol. Sint Jans Molenbeek); dat het verzuim om te vertragen bij de aansluiting en de onachtzaamheid vanwege eerste verdachte Van Haelewijn het gebrek aan vooruitzicht of voorzorg opleveren, die het ontstaan van het ongeval hebben teweeggebracht;

Overwegende anderzijds dat tweede verdachte Olbrechts het recht had zijn doorgangsprioriteit uit te oefenen zonder zich bezorgd te maken over het ongeoorloofd en derhalve onwaarschijnlijk en onvoorzienbaar opdagen van de Peugeotwagen van eerste verdachte dat zelfs, moest de verklaring van ooggetuige Nijs letterlijk worden uitgelegd, namelijk in die zin

dat tweede verdachte Olbrechts zijn voorbijstekingsmanoeuvre ten overstaan van de vrachtauto met aanhangwagen zou hebben uitgevoerd in overtreding van artikel 36 van het Algemeen Verkeersreglement, dan nog blijft dit zonder belang voor de oplossing van huidige geschil, daar het oorzakelijk verband hier ontbreekt tussen het voorbijstekingsmanoeuvre en de botsing, dewelke zich niet had kunnen voordoen, had eerste verdachte Van Haelewijn zijn verplichtingen als weggebruiker van de secundaire weg nageleefd;

Overwegende dat de dubbele fout van eerste verdachte Van Haelewijn derhalve als de beslissende en enige oorzaak van het ongeval dient te worden beschouwd;

Overwegende dat de feiten, door de eerste rechter ten laste van tweede verdachte Olbrechts bewezen verklaard, niet bewezen zijn gebleven door het onderzoek vóór het Hof;

Dat de feiten, ten laste van eerste verdachte Van Haelewijn bewezen verklaard, echter wel bewezen zijn gebleven bij dit onderzoek, en er op bedoelde verdachte een juiste toepassing der strafwet is gedaan;

Overwegende dat de volledige verantwoordelijkheid voor de aanrijding en haar schadelijke gevolgen op eerste verdachte rust; dat het gezamenlijk bedrag der schaden billijk door de eerste rechter is beraamd op 48.061 fr.;

.....

HOF VAN BEROEP TE GENT

3e Kamer. — 11 Februari 1954.

Voorzitter : M. Vanden Abeele.

Raadsheren : M.M. de Walque en Soenens.

Advocaat-Generaal : M. Vanhoudt.

Strafrecht. — Flessentrekkerij. — Herhaling. — Naast het tweede lid van art. 508bis W.v.S. blijft art. 56 toepasselijk.

Ofschoon strafbaar gesteld bij de wet van 23 Maart 1936, kan flessentrekkerij niet worden aangemerkt als een door een bijzondere wet strafbaar gesteld feit, daar bedoelde strafbepaling door invoeging in het Wetboek van Strafrecht onder artikel 508bis deel uitmaakt van het Wetboek van Strafrecht.

Zelfs indien mocht worden aangenomen, dat het hier betreft een bij een bijzondere wet strafbaar gesteld feit, zou de toepasselijkheid van artikel 56 W.v.S. toepasselijk zijn op feiten, waarop bij bijbepaalt, dat met uitzondering van Hoofdstuk VII en artikel 85 de bepalingen van het Eerste Boek W.v.S. toepasselijk zijn op feiten, waarop bij bijzondere wetten of verordeningen straf is gesteld, tenzij de wet anders bepaalt.

Zo artikel 508 bis bepaalt dat in geval van herhaling de straffen kunnen verdubbeld worden, bestaat er toch niet de geringste strijd met artikel 56 W.v.S.

Wanneer een bijzondere wetbepaling een bijzondere regeling omtrent herhaling inhoudt, beoogt de wetgever een verscherping van de straf en men zou in strijd handelen met zijn bedoeling, indien men zou aannemen dat in zodanig geval artikel 56 W.v.S. niet van toepassing is.

O. M. t/ R.

Besluiten O. M.

Overwegende dat verdachte vervolgd wordt wegens afzetterij, met de omstandigheid dat hij bij toepassing van artikel 56 W.v.S. in staat van wettelijke herhaling verkeert.

Overwegende dat verdachte zich inderdaad aan het in artikel 508bis W.v.S. strafbaar gestelde feit heeft schuldig gemaakt; dat ook vaststaat dat hij op 4 Juni 1952 door de Correctionele Rechtbank te Brugge veroordeeld werd tot één jaar gevangenisstraf, welk vonnis in kracht van gewijsde is gegaan, en dat de nieuwe feiten gepleegd werden vóór dat 5 jaar verlopen waren sedert de uitvoering van die straf;

Overwegende dat de eerste rechter verdachte heeft veroordeeld wegens het misdrijf van afzetterij, doch de in de telastlegging omschreven omstandigheid der herhaling heeft bewezen verklaard;

Overwegende dat de motivering van het vonnis a quo o.m. behelst: « dat hij die na een veroordeling wegens een feit dat door het gewone W.v.S. strafbaar is gesteld, een nieuw feit pleegt, dat door een bijzondere wet is strafbaar gesteld, zich niet in staat van herhaling bevindt; dat immers uit de geschiedenis van de totstandkoming van het W.v.S. blijkt dat een essentiële voorwaarde voor het bestaan van de herhaling is dat het vroegere bestrafte misdrijf en het nieuw gepleegde misdrijf beide strafbaar moeten gesteld zijn, hetzij door het gewone W.v.S., hetzij door dezelfde bijzondere wet »;

Overwegende dat deze stelling door vele auteurs wordt aangehaald in navolging van een als memorie van toelichting door Haus opgesteld verslag in verband met het ontwerp van herziening van het Wetboek van Strafrecht (cfr. Haus, « Principes généraux du Dr. Pénal Belge », 2e uitgave (1874), deel II, §§ 836, 838, 839; 3e uitgave, deel II, n°s 886, 891, 893 en 894).

Overwegende dat deze stelling, die steeds het voorwerp is geweest van betwisting, en o.a. niet aangenomen werd door het Franse Hof van Verbreking (zie Nypels, Code Pénal Belge, 1867, boekdeel I, n° 229), thans op afdoende en overtuigende wijze door de rechtspraak verworpen wordt (cfr. Marchal et Jaspard, I, § 227, 4° — hierbijgevoegd afschrift van vonnis der Correctionele Rechtbank te Brussel, dd. 19 Mei 1951, bevestigd bij arrest Hof van Beroep Brussel, 9e Kamer, dd. 9 Juni 1951 — ook arrest Hof van Beroep Brussel, 10e Kamer, dd. 9 Juli 1951);

Overwegende dat echter nog de vraag open blijft, te weten of de algemene herhaling, bedoeld in artikel 56 W.v.S., toepasselijk is, wanneer de speciale wet zelf een bepaling inhoudt omtrent de herhaling; dat inderdaad vele speciale wetten een bijzondere herhaling kennen en, soms zelfs verplicht, een zwaardere straf voorschrijven, wanneer een verdachte zich nogmaals schuldig maakt aan een overtreding van dezelfde wet;

Overwegende dat krachtens artikel 100 van het W.v.S., artikel 56 toepasselijk is op de bij bijzondere wetten en verordeningen strafbaar gestelde feiten, tenzij de wet anders bepaalt;

Overwegende dat er geen enkele strijd bestaat tussen de algemene herhaling en de meeste bijzondere herhalingen, bepaald in speciale wetten; dat zij eerder elkander aanvullen en elk beantwoorden aan een eigen doel; dat immers de algemene herhaling berust op het beginsel, dat strafverzwaring nodig is, omdat de aan verdachte opgelegde eerste straf blijkbaar ontoereikend was om hem te beletten zich opnieuw aan wetsovertreding schuldig te maken; de bijzondere herhaling integendeel houdt geen rekening met de zwaar-

wichtigheid van de eerste straf, doch uitsluitend met de aard daarvan; zij heeft ten doel zwaardere straffen toe te passen op een verdachte, die zich schuldig maakt aan feiten van een zelfde soort en wil beletten dat hij daarvan een gewoonte zou maken; de bezorgdheid die de wetgever heeft vertoond omtrent dit laatste punt, sluit geenszins in zich dat hij heeft willen afwijken van de algemene herhaling, die op een andere gedachte berust (cfr. Dalloz, Répertoire supplément, V^o, Récidive rélegation, n° 49);

Overwegende echter dat ten deze de vraag, nl. of de algemene herhaling blijft bestaan, wanneer een speciale wetgeving een bijzondere — doch volgens onze stelling niet-strijdige — herhalingen bepaalt, zelfs niet eens rijst; dat inderdaad in weerwil van een door de eerste rechter aangehaalde motivering het wanbedrijf van afzetterij niet kan worden aangezien als een door een speciale wetgeving strafbaar gesteld feit, maar wel als een door het Wetboek van Strafrecht zelf strafbaar gesteld misdrijf;

Overwegende immers dat door zijn invoering in het W.v.S., artikel 508bis, alhoewel ingevoerd door de wet van 23 Maart 1936, de bepaling een integrerend deel van het W.v.S. geworden is; dat het b.v. niet nodig was uitdrukkelijk te bepalen dat artikel 85 toepasselijk is, hetgeen wel had moeten geschieden, indien het een speciale wetgeving betrof; « nous entendons par lois spéciales proprement dites les lois qui régissent des matières que le code pénal n'a pas réglées. On ne peut donc comprendre sous cette dénomination les lois qui apportent des changements à diverses dispositions de ce code, ou les lois modificatives du code pénal » (Nypels, « Code pénal belge », 1867, t. I, n° 125);

Overwegende dat het ten gevolge is van een opmerking van de heer Minister van Justitie, dat van de afzetterij geen speciale wet werd gemaakt, doch dat zij werd ingevoegd in het W.v.S. (verslag van de Senaatscommissie van Justitie, Parl. Bescheiden 1935-'36, n° 28; zie ook Pasinomie 1936, blz. 137);

Overwegende dat artikel 508bis van het W.v.S. alleen bepaalt dat « in geval van herhaling de straffen kunnen verdubbeld worden »;

Overwegende dat er door de bewoordingen zelf van deze tekst geen tegenstrijdigheid bestaat met artikel 56 W.v.S.;

Overwegende dat weliswaar de wetgever hier bedoeld heeft de straffen te verdubbelen, wanneer een verdachte, reeds vroeger gestraft wegens afzetterij, zich opnieuw aan dergelijke feiten schuldig maakt (verg. het reeds aangehaalde verslag van de Senaatscommissie van Justitie, Pasinomie 1936, blz. 139);

Overwegende echter dat, indien men aanvaardt dat de bedoeling van de wetgever werkelijk is geweest een speciale herhaling te bepalen in verband met de afzetterij, niets toelaat er toe te besluiten, dat hij ook de bedoeling had van de algemene herhaling af te wijken;

Dat het enige doel van de wetgever was, zoals bij een paar andere artikelen van het W.v.S., die een speciale herhaling bepalen (vergl. artikelen 267 en 433), een verscherping van de bestraffing te bereiken door de overtreder vlugger in staat van herhaling te stellen (cfr. M. Van Balberghe, « De herhaling in het strafrecht, n°s 173, 179 en 184, o.a. in Rechtskundig Tijdschrift, blz. 92 en volg.); dat men dienvolgens tegen de bedoeling zelve van de wetgever zou handelen, wanneer men zou aannemen dat artikel 56 niet toepasselijk is, vermits in plaats van een verscherping van de bestraffing een verzwakking daarvan zou worden bekomen;

Overwegende dat er dus geen enkele reden in de

wet is om te beslissen dat een persoon, die zoals ten deze vroeger werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van ten minste één jaar, niet meer op grond van de algemene herhaling tot het dubbele van de in artikel 508bis, 1e lid, W.v.S. gestelde straf zou kunnen worden veroordeeld, omdat de wetgever de voorzorg heeft genomen te bepalen dat een verdubbeling van de straf ook mogelijk is voor diegene, die reeds vroeger gestraft werd wegens dezelfde feiten;

Om deze redenen,

Behage het het Hof,
het vonnis a quo te hervormen en, doende wat de eerste rechter had moeten doen :

1° te zeggen voor recht dat verdachte zich bevindt in staat van wettelijke herhaling, zoals gesteld in de inleidende dagvaarding;

2° toepassing te doen van de strafwet tegen de verdachte.

Gedaan op het Parket-Generaal te
Gent, op 3 December 1953.

Arrest

Overwegende dat de heer Procureur-Generaal tijdig en op geldige wijze in hoger beroep gekomen is;

Overwegende dat uit het onderzoek en de behandeling der zaak vóór het Hof de feiten, zoals beoordeeld en aangenomen door de eerste rechter, bewijzen zijn gebleven;

dat inderdaad verdachte op het ogenblik, dat hij het rijtuig in huur nam, heel goed wist dat hij in de volstreckte onmogelijkheid verkeerde om te betalen en dat zijn ouders de reis ook niet zouden bekostigen; dat ook de wijze, waarop hij zich te Oostkamp « uit de voeten maakte », duidelijk aantoonde dat hij nooit de bedoeling heeft gehad zijn rit te betalen of te doen betalen;

Overwegende echter dat de tegen verdachte door het Openbaar Ministerie ingeroepen verzwarende omstandigheid, spruitende uit het feit, dat deze door de Correctionele Rechtbank te Brugge dd. 4 Juni 1952 veroordeeld werd tot een gevangenisstraf van één jaar, niet werd in aanmerking genomen;

Overwegende dat, hoewel bovengemeld vonnis in kracht van gewijsde is gegaan en het nieuw wanbedrijf gepleegd werd vóór het verstrijken van vijf jaar sedert verdachte zijn straf heeft ondergaan of deze verjaard is, de eerste rechter beslist dat in casu artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht niet van toepassing is om reden, dat de afzetterij strafbaar wordt gesteld door een speciale wet, dewelke twee bepaalde herhalingsvoorwaarden vereist, die hier niet aanwezig zijn;

Overwegende dat van meet af dient te worden opgemerkt dat, ofschoon ingevoerd door de wet van 23 Maart 1936, het misdrijf van afzetterij niet kan worden aangezien als een door een bijzondere wetgeving strafbaar gesteld feit, daar het door zijn invoering onder artikel 508bis een integrerend deel is geworden van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende dat, zelfs indien wordt aangenomen dat het hier gaat over een door een speciale wet strafbaar gesteld feit, de toepassing van artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht toch niet ware uitgesloten, vermits het Wetboek van Strafrecht in zijn artikel 100 bepaalt, dat met uitzondering van hoofdstuk VII en artikel 85, bij gebreke aan afwijkende bepalingen in de bijzondere wetten en verordeningen de bepalingen van het eerste boek van dit Wetboek worden toegepast op de bij die wetten en verordeningen straf-

baar gestelde feiten, dat, zo artikel 508bis bepaalt dat in geval van herhaling de straffen kunnen verdubbeld worden er nochtans niet de minste strijd bestaat met artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende dat integendeel, wanneer hij in bedoeld artikel en enkele andere speciale herhaling voorziet, de wetgever een verscherping van de bestraffing beoogt en men in strijd met zijn bedoeling zou handelen, moest men aannemen dat artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht niet toepasselijk is;

Overwegende dat deze stelling, hoewel steeds het voorwerp van betwisting, meer en meer door de rechtspraak wordt aangenomen;

Overwegende derhalve dat de eerste rechter ten onrechte de omstandigheid der herhaling, omschreven in de telastlegging, van de hand heeft gewezen;

Overwegende dat de uitgesproken straf niet in verhouding is met de ernst der feiten en dient te worden verhoogd in de maat als hierna bepaald;

Om deze redenen,

Het Hof,

Ontvangt het ingestelde beroep en, erover beslissend op tegenspraak,

Bevestigt het bestreden vonnis met deze wijzigingen :

1° dat de aan verdachte telaste gelegde omstandigheid van herhaling aangenomen wordt;

2° dat met éénparige stemmen de uitgesproken straf gebracht wordt op één maand;

Verwijst verdachte in de kosten van hoger beroep.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 25 Juni 1954.

Voorzitter : M. Janssens.

Rechtters : M.M. Sury en Gepts.

Advocaten : Mrs Kinsbergen en De Wolf.

Echtscheiding. — Veroordeling bij het vonnis van echtscheiding van de in het ongelijk gestelde echtgenoot tot een uitkering van levensonderhoud aan de andere echtgenoot. — Toepasselijkheid van art. 156 Rv.

De veroordeling van de schuldige echtgenoot tot het betalen van een uitkering tot levensonderhoud aan de andere echtgenoot, welke veroordeling voorkomt in het echtscheidingsvonnis, is onderworpen aan de bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, wat de tenuitvoerlegging en de rechtsmiddelen betreft; daarop zijn niet toepasselijk de afwijkende bepalingen, die voor de echtscheidingsprocedure zijn vastgesteld, dus ook niet artikel 249 B.W. (Wet van 14 December 1935, art. 2), zodat art. 156 Rv. toepasselijk is op de veroordeling tot uitbetaling van een uitkering tot levensonderhoud aan de in het gelijk gestelde echtgenoot, ook als die veroordeling voorkomt in het vonnis van echtscheiding.

Breugelmans t/ Van den Oever.

Overwegende dat de eis er toe strekt 1° te horen zeggen voor recht dat het vonnis bij verstek gewezen door de tweede kamer dezer Rechtbank op 7 Juni 1950 als niet bestaande dient te worden beschouwd, voor zover het een uitkering tot levensonderhoud van 5.000 frank per maand aan verweerster toekent, en zulks

bij gebreke aan uitvoering van voormeld vonnis binnen het jaar na de uitspraak;

2°) dienvolgens de betekening met bevel van deurwaarder J. Wijnen dd. 31 Oktober 1953 en het procesverbaal van inbeslagneming van 4 December 1953 nietig te horen verklaren;

3°) aan verweerster verbod te horen doen deze uitvoering verder door te zetten en te horen bevelen dat verweerster binnen de 24 uur na de uitspraak van het vonnis opheffing van dit beslag zal geven;

4°) verweerster te horen veroordelen om aan aanlegster te betalen als schadeloosstelling een bedrag van 5.000 fr., vermeerderd met de gerechtelijke intresten;

Rechtspleging :

Overwegende dat bij vonnis, bij verstek gewezen door de tweede Kamer dezer Rechtbank op 7 Juni 1950, de echtscheiding tussen partijen toegestaan werd ten laste van aanlegger; dat bij hetzelfde vonnis aanlegger veroordeeld werd om aan verweerster te betalen een maandelijks uitkering tot levensonderhoud van 5.000 fr.;

Overwegende dat op 14 Maart 1951 de uitgifte van voormeld vonnis, in uitvoerbare vorm afgeleverd, door deurwaarder De Coninck betekend werd op het adres, waar aanlegger toen ingeschreven was; dat bij afwezigheid van aanlegger, van bloedverwanten of bureu de bescheiden regelmatig onder omslag afgegeven werden aan de Heer Burgemeester der Stad Antwerpen; dat vervolgens deze omslag, zoals blijkt uit de overgelegde brief van de dienst van rechtszaken der stad Antwerpen, aan aanlegger zelf besteld werd op 17 Maart 1951;

Overwegende dat bij exploit van 6 Juni 1951 voormeld verstekvonnis van 7 Juni 1950 betekend werd aan de heer Ambtenaar van de Burgerlijke Stand der stad Antwerpen;

Overwegende dat bij exploit van 7 Juni 1951 deze laatste betekening aangezegd werd aan aanlegger, sprekende met hem zelf;

Overwegende dat bij exploit van 31 Oktober 1953 het verstekvonnis aan aanlegger betekend werd met bevel tot betaling van 5.000 fr. per maand als uitkering tot levensonderhoud zijnde 200.000 fr. vanaf Juni 1950 tot en met Oktober 1953, vermeerderd met de gerechtelijke intresten over deze som vanaf 7 Juni 1950;

Overwegende dat, zoals blijkt uit een procesverbaal van inbeslagneming tot tenuitvoerlegging dd. 4 December 1953, een autovoertuig aangeslagen werd;

Ten gronde :

Overwegende dat aanlegger aanvoert dat het verstekvonnis van 7 Juni 1950 niet binnen het jaar na de uitspraak uitgevoerd werd voor wat betreft de uitkering tot levensonderhoud en dat derhalve dit gedeelte van het vonnis als niet bestaande dient beschouwd te worden krachtens art. 156 Rv. (K.B. 30 Maart 1936, art. 8);

Overwegende dat verweerster hierop antwoordt dat art. 249 van het Burgerlijk Wetboek uitdrukkelijk bepaalt dat art. 156 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet toepasselijk is op de beschikkingen in zake echtscheiding;

Overwegende dat het verval van een vonnis door niet tenuitvoerlegging gedurende een jaar een uitzondering is op het beginsel, dat een bestaan van dertig jaar toekent aan de veroordelingen, uitgesproken door het Gerecht;

Overwegende dat Treilhard in de zitting van de Raad van State van 14 Floreal jaar XIII verklaarde dat dit verval ingesteld werd om het gevaar van de valse betekeningen te voorkomen;

Overwegende inderdaad dat onder het stelsel van het Oude Recht het mogelijk was na een veronderstelde betekening de tenuitvoerlegging van het vonnis slechts te vervolgen nadat de termijn om daartegen op te komen verlopen was;

Overwegende bijgevolg dat om deze valse betekeningen tegen te gaan de wetgever oplegde, dat de betekeningen voortaan slechts zouden kunnen geschieden door een aangestelde deurwaarder en vervolgens dat zij zouden moeten worden ten uitvoer gelegd binnen de termijn, waarin nog een rechtsmiddel openstaat voor de veroordeelde partij;

Overwegende nu, wat betreft de vonnissen bij verstek gewezen, de betekening van een dergelijk vonnis onvoldoende geacht wordt om het vermoeden toe te laten, dat de bij verstek veroordeelde kennis heeft van de vervolgingen, waarvan hij het voorwerp is en om hem in mora te stellen verzet aan te tekenen; dat deze kennis van de vervolgingen slechts wettelijk bewezen is door een van de daden van tenuitvoerlegging, genoemd in art. 159 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering;

Overwegende dat in ons tegenwoordig recht het verzet tegen een bij verstek gewezen vonnis, dat niet aan de partij in persoon betekend werd, aldus mogelijk is tot aan de uitvoering; dat om de verrassingen te vermijden een termijn gesteld werd voor de noodzakelijkheid verzet in te stellen, namelijk een jaar (vroeger 6 maanden), binnen hetwelk een daad van uitvoering zal moeten gedaan worden, die het aantekenen van verzet nodig maakt;

Overwegende dat uit deze beschouwingen dus duidelijk blijkt dat de artikelen 156 en 158 Rv. correlatief zijn en oorspronkelijk ingesteld werden om de gevaren te voorkomen, die in het oud recht soms ontstonden, omdat zekere betekeningen van vonnissen bij verstek niet ter kennis kwamen van de veroordeelden; dat het verval, ingesteld door art. 156 Rv. dan ook slechts als voorwerp kon hebben de vonnissen, die voor verzet vatbaar waren tot hun tenuitvoerlegging;

Dat met de « ratio legis » van art. 156 Rv. weliswaar niet volkomen rekening werd gehouden bij de wijzigingen die aan het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering werden toegebracht bij het K.B. n° 300 van 30 Maart 1936;

Overwegende inderdaad dat door dit K.B. bepaald werd (art. 158 par. 1), dat het verzet tegen een bij verstek gewezen vonnis, dat aan de partij in persoon betekend werd, slechts mogelijk zal zijn binnen de 14 dagen na de betekening; dat art. 156 Rv. ook in dit geval van toepassing blijft;

Overwegende nochtans dat, wanneer betwisting ontstaat betreffende de toepasselijkheid van een wetsbepaling, en bij stilzwijgen van de wetgever, men behoort te onderzoeken welke de motieven zijn geweest, die aan het ontstaan van de wetsbepaling ten grondslag hebben gelegen;

Overwegende dat de rechtspraak aldus, reeds vóór de wetgever ingreep, bijna eensluidend besliste dat art. 156 Rv. niet toepasselijk was op de echtscheidingsprocedure, omdat juist de bedoeling, die aan het instellen van het verval van art. 156 Rv. ten grondslag lag, in de uitvoeringsprocedure in zake echtscheiding geen toepassing vindt (Verbreking 21.2.1840; Pas. 1840, I, 307);

Overwegende dat inderdaad vóór de wijzigingen, ingevoerd door de wet van 14 December 1935, geen verzet mogelijk was in zake echtscheiding; dat het

vonnis kracht van gewijsde verkreeg, indien geen hoger beroep ingesteld werd binnen de drie maanden na de betekening; dat binnen deze termijn de uitvoering van het vonnis uitdrukkelijk verboden was; dat uiteindelijk het vonnis verviel, indien de aanlegger naliet binnen de twee maanden vanaf het verlopen van de termijn van hoger beroep de echtscheiding te doen uitspreken door de ambtenaar van de burgerlijke stand;

Overwegende dat door de wet van 14 December 1935 bepaald werd dat de echtscheiding zou onderzocht en gevonnist worden in de gewone vorm, behoudens de uitzonderingen, door de wet bepaald (art. 241 B.W.);

Dat aldus o.m. beslist werd dat artikel 156 Rv. niet van toepassing zou zijn in zake echtscheiding;

Overwegende dat door het K.B. n° 239 van 7 Februari 1936, waardoor het ambt van pleitbezorger facultatief werd in zake echtscheiding, bepaald werd dat verzet tegen een vonnis van echtscheiding, bij verstek gewezen, mogelijk zou zijn binnen de maand vanaf de betekening wanneer deze aan de partij in persoon is geschied, en binnen de twee maanden, wanneer ze niet aan de partij in persoon is geschied (art. 248 B.W.);

Overwegende dat deze bijzondere en van het gemeen recht afwijkende termijnen van verzet ingesteld werden enerzijds uit hoofde van het speciaal karakter van het geding en ook anderzijds omwille van de onmogelijkheid art. 156 Rv. daarop toe te passen; (Novelles Divorce n° 836);

Overwegende dat nu de vraag kan beantwoord worden of art. 156 Rv. eveneens toepasselijk is op de veroordeling tot betaling van een uitkering tot levensonderhoud, die in het vonnis van echtscheiding voorkomt;

Overwegende dat dient opgemerkt te worden dat de bijzondere termijnen van verzet, die ingesteld werden door het K.B. n° 239 van 7 Februari 1936, niet van toepassing zijn op een veroordeling om een uitkering tot levensonderhoud te betalen, die in een vonnis van echtscheiding voorkomt;

Dat onbetwistbaar deze veroordeling, wat tenuitvoerlegging en rechtsmiddelen betreft, onderworpen is aan de bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de afwijkende bepalingen, ingesteld voor de procedure van echtscheiding, er niet toepasselijk op zijn;

Overwegende dat aldus, wanneer een vonnis van echtscheiding, dat tevens een veroordeling tot uitkering van levensonderhoud inhoudt, bij verstek gewezen wegens het niet verschijnen der tegenpartij, niet aan partij in persoon betekend wordt, verzet slechts mogelijk zal zijn tegen de beschikking, die betrekking heeft op de echtscheiding, binnen de twee maanden na de betekening of na de publicatie, terwijl het verzet tegen de veroordeling tot betaling van levensonderhoud zal mogelijk zijn tot de uitvoering;

Overwegende dat hierdoor duidelijk gemaakt wordt dat de bedoeling, waarmede art. 156 Rv. opgenomen werd, en zoals die hiervoren omstandig uitgelegd werd, wel van toepassing blijft in zake een veroordeling tot het betalen van levensonderhoud, zelfs wanneer deze veroordeling voorkomt in een vonnis van echtscheiding;

Overwegende inderdaad dat, indien voor de beschikking, die betrekking heeft op de echtscheiding, wettelijk vermoed wordt dat de betekening voor de veroordeelde partij meebrengt, dat zij de beslissing kent, dit vermoeden nochtans niet geldt voor de veroordeling tot uitkering van levensonderhoud, indien de betekening niet aan de partij in persoon geschied is;

Overwegende dat de overschrijving van het vonnis in de registers door de ambtenaar van de burgerlijke stand geen uitvoering van dit vonnis oplevert, wat de veroordeling tot uitkering van levensonderhoud betreft;

Overwegende dat bijgevolg dient aangenomen te worden dat art. 156 Rv. in casu van toepassing is op de veroordeling, uitgesproken door deze Rechtbank op 7 Juni 1950, en waarbij aanlegger veroordeeld werd om aan verweerster een onderhoudsuitkering van 5.000 fr. per maand te betalen;

Overwegende dat aanlegger niet in het minst bewijst schade geleden te hebben door de handelwijze van verweerster, zódat zijn eis op dit punt niet gegrond is;

Om deze redenen :

De Rechtbank, rechtdoende op tegenspraak, Na er over beraadslaagd te hebben, alle verdere of strijdige besluiten verwerpend;

Verklaart de eis ontvankelijk en in de volgende mate gegrond;

Zegt dienvolgens voor recht dat het vonnis, bij verstek gewezen door deze rechtbank op 7 Juni 1950, als vervallen dient beschouwd te worden bij toepassing van art. 156 Rv., voor zover het een onderhoudsgeld van 5.000 fr. per maand aan verweerster toekent en zulks bij gebreke aan uitvoering van voormeld vonnis binnen het jaar na deszelfs uitspraak;

Verklaart dienvolgens de betekening met bevel van deurwaarder J. Wijnen te Antwerpen dd. 31 Oktober 1953 en het proces-verbaal van inbeslagneming van 4 December 1953 nietig;

Verbiedt verweerster deze tenuitvoerlegging verder door te zetten;

Beveelt haar binnen de acht dagen na de betekening van dit vonnis opheffing te geven van dit beslag en zegt dat, bij gebreke hieraan te voldoen, het vonnis als opheffing zal gelden;

Veroordeelt verweerster tot de kosten van het geding.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

3e Kamer. — 11 December 1952.

Voorzitter : M. de Smet.

Rechters : M.M. Van Hoozebeke en Aelterman.

Referendaris : M. Cloquet.

Advocaten : Mrs Derycke en Bové.

Wegenverkeer. — Twijfel of een zijweg particuliere dan wel openbare weg is. — Verplichting om zich te gedragen alsof die zijweg openbaar is.

Wanneer de bestuurder van een motorrijtuig twijfelt of een zijweg particuliere dan wel openbare weg is, moet hij zich gedragen alsof die zijweg voor het openbare verkeer openstond.

Bovyn t/ Rogge.

Overwegende dat het vaststaat dat eiser, na zijn linker richtingaanwijzer te hebben doen werken, naar links een weg heeft ingeslagen;

dat bedoelde weg wel door verweerder een particuliere weg is genoemd, doch door de bestanddelen van de zaak bewezen is, dat deze weg op de atlas van de buurtwegen ingeschreven staat onder n° 73 en als dusdanig voor het openbaar verkeer openstaat;

Overwegende dat eiser zich derhalve diende te

gedragen naar het voorschrift van artikel 31, 2° van het K.B. van 1 Februari 1934, dit wil zeggen «zoveel mogelijk naar links moest uitwijken» op de rechter helft van de weg;

Overwegende dat verweerder niet betwist dat eiser in overeenstemming met voormeld voorschrift heeft gehandeld;

Overwegende dat verweerder zich zijnerzijds behoorde te gedragen naar het voorschrift van artikel 33, 2° van voormeld K.B., dit wil zeggen eiser op de rechter kant diende voorbij te steken;

dat het verweerder verboden was eiser langs de linker kant voorbij te steken bij het naderen van een verenigingspunt van wegen (art. 36, 4°);

Overwegende dat verweerder ten onrechte aanvoert dat voormelde regelen niet toepasselijk zouden zijn op onderhavig geval, omdat niet zichtbaar was dat de zijweg een openbare weg was;

dat hij dienaangaande niet gerechtigd is gewag te maken van het arrest van het Hof van Verbreking dd. 20 December 1948 (Bull. Arr. 1949, 255), luidens hetwelk het voorbijsteken bij het naderen van een kruising van wegen geen fout uitmaakt, wanneer de zijwegen onzichtbaar zijn en door geen teken worden aangekondigd;

dat verweerder inderdaad bekend dat de zijweg goed zichtbaar was;

dat hij alleen getwijfeld heeft of het een particuliere weg was of integendeel een weg, open voor het openbaar verkeer;

Overwegende dat de loutere voorzichtigheid aan verweerder gebod zich in dergelijke twijfel te gedragen alsof de zijweg voor het openbaar verkeer open stond;

dat verweerder niet bewijst dat bedoelde weg afgebakend is, zoals hij zegt, «door een fausse-grille en pilaren» en dat, mocht zulks bewezen zijn, dit hem niet toeliet de weg noodzakelijk te beschouwen als een privédreef;

Overwegende dat de hoofdvordering derhalve gegrond en de wedereis ongegrond voorkomt;

Overwegende dat verweerder niet betwist dat de door eiser geleden schade 8.374 fr. beloopt;

BALIELEVEN

OPENINGSZITTING VAN DE VLAAMSE CONFERENTIE BIJ DE BALIE TE ANTWERPEN

Op 16 October 1954 werd te Antwerpen in de Assisenzaal van het Gerechtsgebouw, de plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie gehouden. De belangstelling was zo groot, dat talrijke toehoorders geen plaats konden vinden in de ruime zaal.

Onder de vele aanwezigen noteerden wij o.a.: de Minister van Justitie, Mr A. Lliar; de eerste voorzitter van de Raad van State Suetens, de eerste voorzitter en voorzitters van het Hof van Beroep te Brussel, Marcoux, De Cock, Van Laethem en Eyben; de eerste voorzitter van het Militair Gerechtshof, Loppens; de procureur-generaal De le Court, de raadsheer Schilling, de voorzitter van de Rechtbank te Antwerpen Van Hal, en de procureur des Konings Sabbe, de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel Goris; Mr Nysingh, afgevaardigde van de deken der advocaten te Den Haag; Mr Haardt, afgevaardigde van de Jonge Balie bij de Hoge Raad te Den Haag; Mr Poudenx, afgevaardigde van de stafhouder te Parijs; Mrs Guellette en Gauthier,

secretarissen van de Conférence du Stage te Parijs; Mr Debra, voorzitter van de Vlaamse Conferentie te Gent; Mr Custers, voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap te Brussel; Mr Goffin, voorzitter van de Jeune Barreau te Brussel; Mrs Ratelet, Hancart, Salmagne, van de Jeune Barreau te Luik, te Charleroi en te Namen, enz.

De redevoering van de voorzitter Mr J. Mertens de Wilmars, van de feestredenaar, Mr W. Calewaert, en van de stafhouder, Mr H. Van der Donckt, zijn integraal in dit nummer opgenomen, zodat hierover een verslag achterewege kan blijven.

Na een schitterende receptie ten huize van mevrouw Mertens de Wilmars werd 's avonds in de zaal De Boeck het traditionele banket gehouden en de traditionele revue opgevoerd. De tafelredenaars, Mr Mertens de Wilmars, Ch. Boelens, Nysingh, Poudenx, Guellette, Custers, Marc Vaes, alsook de acteurs L. Rombouts, H. Wagemans, P. Dijck en F. Maes, oogstten grote bijval.

TIJDSCHRIFTEN

Arresten en Adviezen van de Raad van State. — Februari 1954 :
Rechtspraak.

Omnilegie, n° 9, September 1954 :
Wetgeving.

De Gemeente Gids, n° 58, September- October 1954 :
Het arbeiderspensioen. — Artikel 109bis der gemeentewet. — Politiehoekje. — Uit de Wetstraat. — Uit de Encyclopedie.

Nederlands Juristenblad, afl. 35, 16 October 1954 :
Mr H. Schadee : De inhoud van de verplichting, tot vervoer over zee (I). — Prof. Dr Jb. Zeylemaker Jzn. : Wijziging van de eis (II, slot). — Mr Dr N. Muller vijfenzeventig jar. — Mr R. J. Polak : Ouderlijk gezag, pleegouder-voogdij, adoptie. — Mr A. S. Fransen van de Putte : Conversie en arbiter. — Mr E. E. Haan : Geneeskundige Scheidsrechter bij de Raden van Beroep (S.V.) of niet ?

Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie, n° 4369, 16 October 1954 :

Mr P. W. van der Ploeg : De private clause (I). — Mr M. Fentener, van Vlissingen-Hugenholtz : Nogmaals het vraagstuk der adoptie. — Prof. Mr G. de Grooth : Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Verbintenisrecht 1953 (III).

Journal des Tribunaux, n° 4046, 17 octobre 1954 :
René Philips : Les avocats et la loi du 11 mars 1954 sur les pensions. — Guy Debeyre : La réforme du contentieux administratif français. — Jurisprudence.

Journal des Tribunaux d'Outre-Mer, 15 octobre 1954, n° 52 :

P. Jentgen : De l'acquisition et de la transmission des droits réels immobiliers. — A. Sohier : Les terres indigènes. — Jurisprudence.

Recueil Dalloz de Doctrine de Jurisprudence et de Législation, 33e cahier, 16 octobre 1954 :

J. M. : La taxe sur la valeur ajoutée. — Maurice Patin : Le droit d'appel du ministère public, en matière d'injure ou de diffamation envers les particuliers, malgré l'abstention du plaignant. — La notion de « citoyen chargé d'un service ou mandat public ». — George Morange : Limites et contrôle juridictionnel du pouvoir d'appréciation de l'autorité arrêtant la liste des candidats admis à participer à un concours administratif.